

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΥΠΕΡΧΡΕΩΜΕΝΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Της

ΤΣΟΥΤΣΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΠΑΠΠΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΠΡΕΒΕΖΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2020

OVER – INDEBTED HOUSEHOLDS

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή
Πρέβεζα, 19 Οκτωβρίου 2020

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

Παππά Παρασκευή,

Λέκτορας

2. Μέλος επιτροπής

Αναγνωστάκης Αριστείδης,

Λέκτορας

3. Μέλος επιτροπής

Γαλανού Αικατερίνη,

Επίκουρη Καθηγήτρια

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος

Σωτηρόπουλος Ιωάννης,

Καθηγητής

Υπογραφή

© ΤΣΟΥΤΣΗ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ 2020.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Επίθετο, Όνομα

ΤΣΟΥΤΣΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

Υπογραφή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πριν από την επέλαση της οικονομικής κρίσης, που έπληξε την Ελλάδα, τα περισσότερα νοικοκυριά μπορούσαν να διαχειριστούν αρκετά ικανοποιητικά και υγιώς την οικονομική τους κατάσταση. Όμως, αυτό άλλαξε ραγδαία με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, το φαινόμενο των υπερχρεωμένων νοικοκυριών όπως ονομάστηκε ήταν συνέπεια των αυστηρών μέτρων λιτότητας που εφαρμόστηκαν την περίοδο εκείνη στην Ελλάδα. Σύντομα το φαινόμενο αυτό ήρθε για να μείνει και αποτέλεσε ίσως το σημαντικότερο κοινωνικό πρόβλημα. Στόχος της πτυχιακής αυτής εργασίας είναι να μελετήσει την πορεία της ελληνικής οικονομίας από την αρχή της οικονομικής κρίσης έως σήμερα ούτως ώστε να διαπιστωθεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο είχαμε την αύξηση στα υπερχρεωμένα νοικοκυριά στην Ελλάδα. Γίνεται μια εκτενής αναφορά και μελέτη στον 3869/2010, τον κύριο νόμο που θεσπίστηκε για την προστασία των υπερχρεωμένων νοικοκυριών καθώς επίσης και οι τροποποιήσεις αυτού του νόμου που έγιναν στην πορεία και οι αλλαγές που επέφεραν, οι νόμοι 4161/2013, 4336/2015 & 4346/2015, ο νόμος 4549/2018 και ο 4605/2019.

Λέξεις – κλειδιά: υπερχρεωμένα νοικοκυριά, νόμος Κατσέλη, ρύθμιση χρεών νοικοκυριών, προστασία κύριας κατοικίας.

ABSTRACT

Prior to the economic crisis in Greece, most households were able to manage their financial situation quite satisfactorily and healthily. However, this changed rapidly with the onset of the economic crisis, the phenomenon of over-indebted households as it was called was a consequence of the strict austerity measures that were applied at that time in Greece. Soon this phenomenon came to stay and was perhaps the most important social problem. The aim of this dissertation is to study the course of the Greek economy from the beginning of the economic crisis until today in order to determine the context in which we had the increase in indebted households in Greece. An extensive report and study is being made on 3869/2010, the main law that was enacted to protect over-indebted households as well as the amendments to this law that were made along the way and the changes that were brought about, the laws 4161/2013, 4336/2015 & 4346/2015, 4549/2018 and law 4605/2019.

Key words: over-indebted households, Katseli law, household debt settlement, homeowner protection.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	vi
ABSTRACT	vii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	viii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	xi
1 Κεφάλαιο: Η Ελληνική Οικονομία	1
1.1 Ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης παγκοσμίως.....	1
1.2 Επισκόπηση της ελληνικής οικονομίας και του χρέους της Ελλάδας	3
1.3 Τα δημόσια οικονομικά της Ελλάδας κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης	7
1.4 Συνέπειες της οικονομικής κρίσης στα δημοσιονομικά της Ελλάδας	8
2 Κεφάλαιο: Τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά	10
2.1 Ορισμός της υπερχρέωσης	10
2.2 Η μέτρηση του φαινομένου της υπερχρέωσης	13
2.3 Αίτια που οδηγούν στην υπερχρέωση των νοικοκυριών	15
2.4 Η κατάσταση στην Ελλάδα.....	18
3 Κεφάλαιο: Ο νόμος 3869/2010 « Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις »	20
3.1 Στόχος του νόμου 3869/2010	20
3.2 Ποιοι δικαιούται να υποβάλλουν αίτημα για ρύθμιση οφειλών	21
3.3 Διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού	22
3.4 Δικαστική ρύθμιση χρεών και προστασία πρώτης κατοικίας	25
3.5 Αποτίμηση των αποτελεσμάτων του νόμου 3869/2010 από τις καταναλωτικές οργανώσεις ...	27
4 Κεφάλαιο: Τροποποιήσεις του νόμου 3869/2010	30
4.1 Νόμος 4161/2013.....	30
4.2 Νόμος 4336/2015 & Νόμος 4346/2015	35
4.3 Νόμος 4549/2018.....	44
4.4 Νόμος 4605/2019.....	50
5 Κεφάλαιο: Κώδικας Δεοντολογίας Νόμος 4224/2013	53
5.1 Στόχος του ν.4224/2013.....	53

5.2	Σε ποιους απευθύνεται.....	53
5.3	Εξαιρέσεις	54
5.4	Τα οφέλη.....	54
5.5	Συνεργάσιμος δανειολήπτης	55
5.6	Μη συνεργάσιμος δανειολήπτης.....	55
6	Συμπεράσματα.....	57
7	Βιβλιογραφικές αναφορές.....	59

Πίνακας Συντομογραφιών

ΚΠΟΛΔ.....	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΕΕ.....	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΤ.....	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΟΝΕ.....	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΣΣΑ.....	Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης
ΑΕΠ.....	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΔΝΤ.....	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΛΣΤΑΤ.....	Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρώτη φορά που τέθηκε σε ισχύ ένας από τους σημαντικότερους νόμους στην Ελλάδα, ο νόμος για την προστασία των υπερχρεωμένων νοικοκυριών, ήταν τον Ιούλιο του 2010. Ο οποίος αφορούσε τη ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων στην χώρα μας, που τόσα νοικοκυριά το είχαν ανάγκη λόγω των συνεχιζόμενων οικονομικών κρίσεων που βίωνανε για χρόνια

Όμως για να διαπιστώσουμε πως αυτό το φαινόμενο των υπερχρεωμένων νοικοκυριών, εξελίχθηκε ανοδικά σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα πρέπει να τα πάρουμε από την αρχή. Να γίνει μια εκτενής αναφορά στα βήματα που ακολούθησε η κρίση τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο, για παράδειγμα το επίκεντρο παγκόσμια ήταν η Αμερική και η πορεία της ήταν η Ευρώπη λόγω της γρήγορης ενοποίησης των τραπεζών. Ο επόμενος στόχος της κρίσης ήταν η Ελληνική Οικονομία την οποία όχι μόνο ακούμπησε αλλά άφησε ανεπανόρθωτες ζημιές.

Η κρίση που εμφανίστηκε στο τραπεζικό σύστημα κορυφώθηκε κυρίως τον Σεπτέμβριο του 2008 και έτσι άρχισε και η εξάπλωση της στην Ευρώπη, αφού στις αγορές τραπεζών υπήρχε ενοποίηση σε παγκόσμιο επίπεδο. Περίπου τον Δεκέμβριο του 2008, τράπεζες όπως της Γαλλίας, της Γερμανίας, την Πορτογαλίας, της Αγγλίας, της Ρωσία, της Ισπανίας και φυσικά των ΗΠΑ ήρθαν αντιμέτωπες με μια σοβαρή κρίση. Όπως μπορούμε να καταλάβουμε η κρίση αυτή ήταν πολύ διαφορετική από τις προηγούμενες, κυρίως λόγω της ραγδαίας παγκόσμιας έκτασής της.

Όταν η Ελλάδα έγινε το 10^ο μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας την 1^η Ιανουαρίου 1981, τα οικονομικά της ήταν σε καλή κατάσταση, με λόγο χρέους προς ΑΕΠ 28% και δημοσιονομικό έλλειμμα κάτω του 3% του ΑΕΠ. Το 2000 ο δείκτης χρέους προς το ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν 103%, αρκετά πάνω από το μέγιστο επιτρεπτό επίπεδο της Ευρωζώνης που ήταν το 60%. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 3,7% επίσης το 2000, και πάνω από το όριο της ευρωζώνης που ήταν 3% το ίδιο έτος. Μετά το 2009 το δημόσιο χρέος ανερχόταν στο 126% του ΑΕΠ. Η Ελλάδα χρειαζόταν βοήθεια μετά και την υποβάθμιση της.

Η ΕΕ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο παρείχαν κεφάλαια έκτακτης ανάγκης ύψους 240 δις. Ευρώ σε αντάλλαγμα μέτρων λιτότητας. Τα μέτρα λιτότητας απαιτούσαν από την Ελλάδα να βελτιώσει τον τρόπο διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών της.

Απολύσεις, μειώσεις μισθών, συντάξεων, αύξηση φορολογίας και πολλά άλλα μέτρα που έφεραν τους Έλληνες σε μεγάλο οικονομικό αδιέξοδο και την επικινδυνότητα να μείνουν χωρίς στέγη. Ερχόμενος ο νόμος 3869/2010 έφερε ελπίδα και ανάσα στα νοικοκυριά ότι μπορούσαν και τώρα να ανακάμψουν, στην πορεία παρατηρήθηκαν κενά του νόμου αυτού που με τη βοήθεια των τροποποιήσεων που έγιναν στα επόμενα έτη γέμισαν αυτά τα κενά και έγινε ακόμα πιο επουσιώδης και απαραίτητος για τους οφειλέτες.

Στα περίπου δέκα χρόνια που ίσχυσε ο Νόμος Κατσέλη, αναφέρουν τραπεζικές πηγές ότι προστατεύτηκε ένας ικανοποιητικός αριθμός ευπαθών δανειοληπτών, που είχαν πάρει δάνειο πριν από την κρίση και λόγω των συνθηκών και χωρίς να φταίνε δεν μπορούσαν να το ξεπληρώσουν.

1 Κεφάλαιο: Η Ελληνική Οικονομία

1.1 Ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης παγκοσμίως

Στα οικονομικά βιβλία, η δεκαετία του 1930 έχει καταγραφεί σαν μια μεγάλη οικονομική καταστροφή. Θα μπορούσαμε όμως να πούμε ότι η οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2007 η οποία έπληξε την αγορά ενυπόθηκων δανείων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, πήρε πολύ σύντομα διαστάσεις εξάπλωσης στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, ξεπερνώντας την καταστροφή του 30'. Πληθώρα στεγαστικών δανείων που στην συνέχεια οι ιδιοκτήτες των κατοικιών τους δεν προέβαιναν σε πληρωμή των υποθηκών τους και με τους δανειστές να αρχίζουν να πιέζονται. Η κρίση που εμφανίστηκε στο τραπεζικό σύστημα κορυφώθηκε κυρίως τον Σεπτέμβριο του 2008 και έτσι άρχισε και η εξάπλωση της στην Ευρώπη, αφού στις αγορές τραπεζών υπήρχε ενοποίηση σε παγκόσμιο επίπεδο. Περίπου τον Δεκέμβριο του 2008, τράπεζες όπως της Γαλλίας, της Γερμανίας, την Πορτογαλίας, της Αγγλίας, της Ρωσία, της Ισπανίας και φυσικά των ΗΠΑ ήρθαν αντιμέτωπες με μια σοβαρή κρίση. Πολλές είχαν φτάσει ήδη στην κατάρρευση και οι υπόλοιπες θα ακολουθούσαν μετά. Ενώ οι περισσότερες ευρωπαϊκές οικονομίες παρουσίασαν σημαντικούς αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, η ανεργία σημείωνε αύξηση και παρέμεινε με την πάροδο των ετών σε υψηλά επίπεδα, υπήρξαν και τα φαινόμενα όπου ορισμένοι οικονομικοί κολοσσοί έκλεισαν ή αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ιδιωτική κατανάλωση και οι επενδύσεις συρρικνώθηκαν εξαιτίας της αβεβαιότητας και της υποτίμησης των περιουσιακών στοιχείων.

Στις ΗΠΑ, από τα τέλη του 2008 και για την επόμενη διετία ,ένα τεράστιο νούμερο ανθρώπων περίπου 800.000, έχαναν την εργασία τους κάθε μέρα. Επίσης μέχρι και το 2015, έχασαν το σπίτι τους πάνω από εννέα εκατομμύρια αμερικανικές οικογένειες από κατάσχεση (Παπανδρόπουλος,2020).

Όπως μπορούμε να καταλάβουμε η κρίση αυτή ήταν πολύ διαφορετική από τις προηγούμενες, κυρίως λόγω της ραγδαίας παγκόσμιας έκτασής της αλλά και επειδή ένας φαύλος κύκλος είναι που συνδέει τα προβλήματα στον χρηματοπιστωτικό αυτό τομέα με την απότομη επιβράδυνση της πραγματικής οικονομίας. Η επιστροφή μας στη διατηρούμενη για πολλούς ανάπτυξη προϋποθέτει κυρίως, την αναδιάρθρωση των εταιρικών χαρτοφυλακίων. Επομένως, είναι κάπως δύσκολο να θεσπιστούν άμεσα μηχανισμοί συντονισμού αλλά και επιστροφής σε επιθυμητούς θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης (Μουρμούρας, 2015).

Αν και η κατάρρευση των παγκόσμιων αγορών και των αντίστοιχων οικονομιών είχε αποφευχθεί κατά ένα σημαντικό ποσοστό το έτος 2010, ωστόσο οι πιστωτικοί κίνδυνοι που ήταν αποτέλεσμα των υπερβολικών αυτών ελλειμμάτων συνέχιζαν και παρέμειναν σε αρκετά υψηλά επίπεδα. Η παγκόσμια αυτή οικονομική κρίση έχει φανερώσει μια θεμελιώδη αδυναμία στη όποια δημοσιονομική και νομισματική πολιτική που προσπάθησε να εφαρμόσει η Ευρωζώνη.

Η κρίση του δημόσιου χρέους στη ζώνη του ευρώ και η πραγματική οικονομία κατά την άνοιξη του 2010 αποκάλυψε ότι το πλαίσιο νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης (ONE) εξακολουθεί να είναι ελλιπές. Μια μικρή ανάκαμψη που έγινε τη διετία του 2010-2011 ήταν μόνο εφήμερο. Γρήγορα έγινε φανερό ότι αυτό το πλαίσιο των κανόνων για τη δημοσιονομική αυτή πολιτική που δημιουργήθηκε κατά τη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος και κατά το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) όταν είχαμε την εισαγωγή του Ευρώ, ήταν ανεπαρκές ως προς την πρόληψη της κρίσης του χρέους αν και έδινε έμφαση στο να διατηρήσει χαμηλά ελλείμματα στο δημόσιο τομέα και στο να ενισχύσει τον δημοσιονομικό προγραμματισμό, και όλα αυτά γιατί δεν είχε συμπεριλάβει ρυθμίσεις για τα κατάλληλα μέσα που θα προέβαιναν σε πρόληψη και διόρθωση των όποιων ανισορροπιών (Μουρμούρας, 2015).

1.2 Επισκόπηση της ελληνικής οικονομίας και του χρέους της Ελλάδας

Το 1974, ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ ήταν 18%. Το 1986, το δημόσιο χρέος έφτασε το 58% του ΑΕΠ, αν και η μεταβλητότητα στις αναπτυξιακές επιδόσεις, ο υψηλός πληθωρισμός, οι διαδοχικές υποτιμήσεις των νομισμάτων και η διαρθρωτική αδυναμία θα μπορούσαν εν μέρει να μοιραστούν την ευθύνη. Όταν η Ελλάδα έγινε το 10^ο μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας την 1^η Ιανουαρίου 1981, η οικονομία και τα οικονομικά της ήταν σε καλή κατάσταση, με λόγο χρέους προς ΑΕΠ 28% και δημοσιονομικό έλλειμμα κάτω του 3% του ΑΕΠ. Αλλά η κατάσταση επιδεινώθηκε δραματικά τα επόμενα 30 χρόνια. Έτσι, το δημόσιο χρέος εξακολούθησε να αυξάνεται και το 1996 διπλασιάστηκε για να φτάσει το 113% του ΑΕΠ. Αυτό οφείλεται στα δυσανάλογα κοινωνικά οφέλη, όπως οι αυξημένοι μισθοί και οι περιττοί διορισμοί στο δημόσιο τομέα, οι αυξημένες συντάξεις, οι πρόωρες συνταξιοδοτήσεις, οι δημόσιες επιχειρήσεις με μεγάλα ελλείμματα κ.λπ., που δημιούργησαν σημαντικούς προϋπολογισμούς για χρηματοδότηση με συνεχή δανεισμό (Baltas, 2013). Τα ελλείμματα και τα χρέη στην Ελλάδα δεν εμφανίστηκαν ξαφνικά αλλά συσσωρεύθηκαν επί δεκαετίες. Τέτοιες κακές πολιτικές ήταν ανεκτές εδώ και πολύ καιρό (Jovanovic, 2012).

Εξαιτίας της διαφοροποιημένης πολιτικής που ακολουθήθηκε μεταξύ 1996 και 1999 η «σκληρή δραχμή», η οικονομία φάνηκε να έχει κάνει μια αργή στροφή προς μια βιώσιμη πορεία. Ο υπερβολικός κρατικός δανεισμός πραγματοποιήθηκε τις επόμενες δύο δεκαετίες. Ο δείκτης χρέους προς το ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν 103% το 2000, αρκετά πάνω από το μέγιστο επιτρεπτό επίπεδο της Ευρωζώνης το 60%. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 3,7% το 2000, και πάνω από το όριο της ευρωζώνης που ήταν 3%. Αυτή η κατάσταση επιταχύνθηκε μετά τον Ιανουάριο του 2001, όταν η ελληνική είσοδος στο ευρώ επέτρεψε στην κυβέρνηση να δανειστεί με πρακτικά μηδενικά spreads.

Η δεκαετία πριν από την έναρξη της κρίσης (2008), η οικονομία κατά μέσο όρο έφθασε στο 4% του ετήσιου πραγματικού ΑΕΠ, κάνοντας την Ελλάδα να έχει μία από τις καλύτερες επιδόσεις στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση (ONE). Αυτή η εξαιρετική εξέλιξη αντανάκλα σε μεγάλο βαθμό την έκρηξη της εγχώριας ζήτησης, τους υψηλούς πραγματικούς μισθούς, τα χαμηλά επιτόκια, την ταχεία πιστωτική επέκταση και τη

χαλαρή δημοσιονομική πολιτική. Η Ελλάδα έφθασε σε υψηλό βιοτικό επίπεδο, μεταξύ των 30 κορυφαίων χωρών του κόσμου όσον αφορά το κατά κεφαλήν εισόδημα. Το 2008, το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) στην Ελλάδα σε ΣΔΙΤ ανήλθε σε 30.076 δολάρια ΗΠΑ, που αντιστοιχούσε στο 95% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat, 2009).

Ωστόσο, η χώρα δεν κατάφερε να εκμεταλλευτεί ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης, προκειμένου να μειώσει το χρέος σε ΑΕΠ σε βιώσιμα επίπεδα. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας τα διαρθρωτικά ελλείμματα ήταν αρκετά περιορισμένα και η αυστηρότερη δημοσιονομική πολιτική έφερε καρπούς καθώς ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ μειώθηκε στο 104%. Μέχρι το 2003 το δημόσιο χρέος υποχώρησε ακόμη περισσότερο στο 98% και λόγω των ευνοϊκών όρων δανεισμού από τις διεθνείς αγορές. Η απόφαση να φιλοξενηθούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας το 2004 σηματοδότησε την έναρξη της αντιστροφής της τροχιάς του καθορισμού του χρέους προς το ΑΕΠ, καθώς το έλλειμμα του προϋπολογισμού αυξάνει τη δυναμική του χρέους. Λόγω της επιδείνωσης των χρηματοοικονομικών δεικτών της, η Ελλάδα υποβαθμίστηκε σε σχέση με την αξιοπιστία δανεισμού της και η δυσκολία εξασφάλισης χρηματοδότησης με λογικές τιμές οδήγησε τη χώρα να ζητήσει βοήθεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Baltas, 2013).

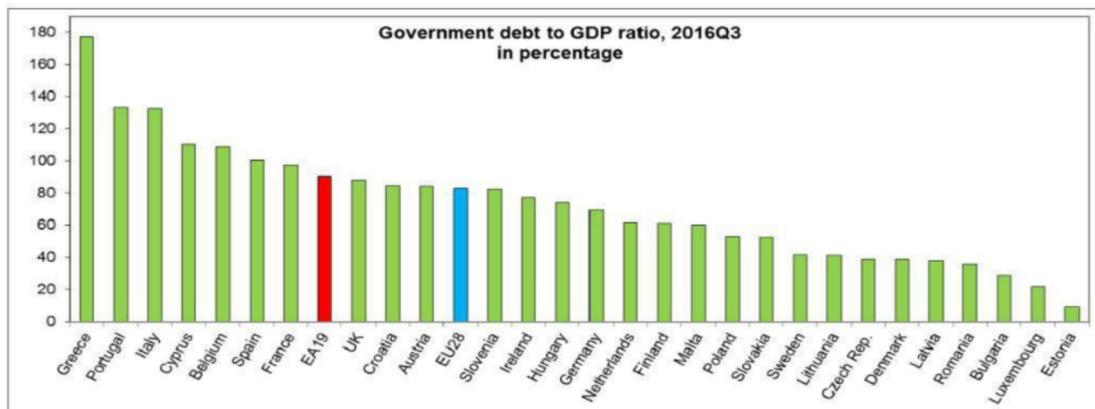
Μετά το 2009 το δημόσιο χρέος ανερχόταν στο 126% του ΑΕΠ ενώ το τρίτο τρίμηνο του 2019 το δημόσιο χρέος σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat βρίσκεται στο 178,2% του ΑΕΠ (334,261 δις ευρώ), έναντι 179,6% το προηγούμενο τρίμηνο και 182,3% (335,033 δις ευρώ) το τρίτο τρίμηνο του 2018, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat.

Αν και το ελληνικό δημόσιο χρέος μπορεί να αντιπροσωπεύει μόνο το 1% του γενικού παγκόσμιου χρέους, η πιθανότητα κυριαρχίας του χρέους έχει θέσει σε μεγάλο κίνδυνο την επιβίωση του ευρώ και μαζί με αυτό την παγκόσμια οικονομία λόγω της αλληλεξάρτησης του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Τα μέτρα διαρθρωτικής προσαρμογής αποτελούσαν περισσότερο ένα σπασμωδικό πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής παρά ένα προσεκτικά σχεδιασμένο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής.

Το αρχικό πρόγραμμα (Το Πρώτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα, Μάιος 2010) προωθήθηκε με πάρα πολλά μέτρα που έπρεπε να εφαρμοστούν ταχέως (2010-2013) χωρίς να επωφεληθούν από την εκ των προτέρων επανεξέταση εμπειρίας, λειτουργίας ή κοινωνικού αντίκτυπου. Ως αποτέλεσμα αυτού, η Ελλάδα έπεσε σε βαθιά ύφεση (23% απώλεια του ΑΕΠ έως το τέλος του 2012 από το επίπεδο του 2008). Ο πληθωρισμός έπεσε κάτω από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ στα μέσα του 2011 (περίπου 3%). Τα κέρδη από την ανταγωνιστικότητα δεν είναι σαφώς εμφανή σε μια οικονομία, λόγω του σχετικά υψηλού πληθωρισμού. Η αύξηση της παραγωγικότητας έγινε θετική μόνο στο τέλος του 2011, κυρίως λόγω της ραγδαία αυξανόμενης ανεργίας. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε ελαφρά κοντά στο 9% του ΑΕΠ παρά τη βαθύτερη ύφεση (European Commission, 2012).

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, πιο αναλυτικά το 2016 ο λόγος δημόσιο χρέος προς ΑΕΠ κινήθηκε αυξητικά και διαμορφώθηκε στο 179,7% έναντι 177,4% το 2015. Η εξέλιξη αυτή είναι ενδεικτική της αποτυχίας να εξέλθει η χώρα από την κρίση χρέους. Το υψηλότερο χρέος στην ΕΕ καταγράφει η Ελλάδα (178,2% του ΑΕΠ) και ακολουθούν η Ιταλία (137,3%), η Πορτογαλία (120,5%), το Βέλγιο (102,3%) και η Γαλλία (100,5%). Το χαμηλότερο δημόσιο χρέος καταγράφεται στο Λουξεμβούργο (20,2%) και στη Βουλγαρία (20,6%)(Eurostat). Συνολικά η αύξηση του ποσοστού του δημόσιου χρέους ανέρχεται σε 33,5 ποσοστιαίες μονάδες, παρά τη σημαντική ελάφρυνση του χρέους το 2012, ως αποτέλεσμα του PSI.

Εικόνα 1 ΠΗΓΗ: EUROSTAT

Η ΕΕ και το ΔΝΤ ενέκριναν δάνεια, ύψους 110 δισεκατομμυρίων ευρώ (70 δισεκατομμύρια ευρώ από την Ευρωζώνη και 40 από το ΔΝΤ) τα οποία η Ελλάδα έλαβε, διαθέσιμα όμως με την επιφύλαξη σοβαρών μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένων περικοπών μισθών, απολύσεων δημοσίων υπαλλήλων, ιδιωτικοποίησης κρατικών ακινήτων, απορρύθμιση. Το σχέδιο διάσωσης είναι επίσης συναρπαστικό για τη μείωση των ιδιωτικών χρεών από την Ελλάδα (Kontonassis, 2012).

Τα τελευταία αυτά χρόνια η Ελλάδα εφάρμοσε σημαντικές πολιτικές που σχετίζονται και με τα δύο αυτά πακέτα διάσωσης που της χορηγήθηκαν υπό αυστηρές προϋποθέσεις από τις χώρες της ευρωζώνης και το ΔΝΤ. Οι πολιτικές αυτές που σχετίζονται και με το Πρώτο και το Δεύτερο Μνημόνιο πιο πολύ επικεντρώνονταν στη μείωση των διαφόρων ελλειμμάτων των δημοσιονομικών και των τρεχουσών συναλλαγών, χρησιμοποιώντας ωστόσο οριζόντιες πολιτικές τόσο για την αύξηση των φορολογικών εσόδων όσο για τη μείωση των κρατικών δαπανών, επίσης για τη μείωση των συντάξεων και τη μείωση των μισθών στον κεντρικό κυβερνητικό τομέα (Μουρμούρας, 2015).

Αν και ξεκίνησε η διαδικασία για την υλοποίηση ορισμένων από αυτές τις μεταρρυθμίσεις (π.χ. συνταξιοδοτικό σύστημα και σύστημα υγειονομικής περίθαλψης, ευελιξία στην αγορά εργασίας, καλύτερη διακυβέρνηση) λίγες έχουν υλοποιηθεί πλήρως. Φαίνεται ότι οι οριζόντιες φορολογικές πολιτικές αποδείχθηκαν ανεπιτυχείς, διότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι σημαντικές αυξήσεις του νόμιμου φόρου μειώνουν, αντί να αυξάνουν, τα φορολογικά έσοδα. Αυτό οφείλεται στην βαθύτερη ύφεση από την αναμενόμενη ύφεση και στη συνεχιζόμενη αναποτελεσματικότητα του συστήματος είσπραξης των φόρων. Επιπλέον, η πολιτική «εσωτερικής υποτίμησης» που εφαρμόστηκε μέσω των οριζόντιων μειώσεων των μισθών του δημόσιου τομέα καθώς και της περικοπής του ελάχιστου μισθού του ιδιωτικού τομέα, εκτός από τη συμβολή σε μια πρωτοφανή ύφεση, μέχρι στιγμής, δεν φαίνεται να είναι αποτελεσματική στην αντιμετώπιση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (Kollintzas, et al., 2012).

1.3 Τα δημόσια οικονομικά της Ελλάδας κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης

Το 2009, η Ελλάδα ανακοίνωσε ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα θα είναι 12,9% του ΑΕΠ της. Αυτό είναι περισσότερο από τέσσερις φορές το όριο 3% της ΕΕ. Όμως, το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας υπερέβη το 15% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του. Ο φόβος της αθέτησης υποχρέωσης διέυρνε το δεκαετές χρέος των ομολόγων και τελικά οδήγησε στην κατάρρευση της αγοράς ομολόγων της Ελλάδας. Οι οργανισμοί αξιολόγησης Fitch, Moody's και Standard & Poor's μείωσαν την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας. Αυτό φοβόταν τους επενδυτές και αύξησε το κόστος των μελλοντικών δανείων. (Μουρμούρας,2015)

Τα μέτρα λιτότητας απαιτούσαν από την Ελλάδα να βελτιώσει τον τρόπο διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών της. Έπρεπε να εκσυγχρονίσει τις οικονομικές της στατιστικές και τις εκθέσεις, να μειώσει τους εμπορικούς φραγμούς και να αυξήσει τις εξαγωγές. Τα μέτρα λοιπόν της λιτότητας απαιτούσαν από την Ελλάδα να αυξήσει τον φόρο ΦΠΑ και τον συντελεστή φορολογίας εταιρειών (The Wall Street Journal, 2015). Έπρεπε να κλείσει τα φορολογικά κενά. Για το λόγο αυτό δημιούργησε έναν ανεξάρτητο φορέα συλλογής φόρων για τη μείωση της φοροδιαφυγής, μείωσε τα κίνητρα για πρόωρη συνταξιοδότηση, αύξησε τις εισφορές των εργαζομένων στο συνταξιοδοτικό σύστημα.

Παράλληλα, μείωσε τους μισθούς για να μειώσει το κόστος των αγαθών και να ενισχύσει τις εξαγωγές. Τα μέτρα απαιτούσαν από την Ελλάδα να ιδιωτικοποιήσει πολλές κρατικές επιχειρήσεις όπως η μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Το 2010, η Ελλάδα ανακοίνωσε ένα σχέδιο μείωσης του ελλείμματος σε 3% του ΑΕΠ σε δύο χρόνια. Η Ελλάδα προσπάθησε να καθησυχάσει τους δανειστές της ΕΕ που ήταν δημοσιονομικά υπεύθυνοι. Μόλις τέσσερις μήνες αργότερα, η Ελλάδα προειδοποίησε ότι μπορεί να χρεοκοπήσει.

Η ΕΕ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο παρείχαν κεφάλαια έκτακτης ανάγκης ύψους 240 δισ. Ευρώ σε αντάλλαγμα μέτρων λιτότητας. Τα προγράμματα διάσωσης από το ΔΝΤ και άλλους ευρωπαίους πιστωτές εξαρτήθηκαν από τις μεταρρυθμίσεις του

ελληνικού προϋπολογισμού, δηλαδή από περικοπές δαπανών και αύξηση των φορολογικών εσόδων. Αυτά τα μέτρα λιτότητας δημιούργησαν έναν φαύλο κύκλο ύφεσης, με την ανεργία να φτάνει το 25,4% τον Αύγουστο του 2012. Όχι μόνο αυτό εξασθένησε τα φορολογικά έσοδα που χειροτέρευσαν τη δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδας αλλά δημιούργησε ανθρωπιστική κρίση: αυξήθηκαν οι άστεγοι και η δημόσια υγεία επιδεινώθηκε σημαντικά. Τα αποτελέσματα είναι μικτά. Το 2017, η Ελλάδα διέθετε πλεόνασμα του προϋπολογισμού 0,8%. Η οικονομία της αυξήθηκε κατά 1,4%, αλλά η ανεργία εξακολουθούσε να είναι 22%. Το ένα τρίτο του πληθυσμού ζούσε κάτω από το όριο της φτώχειας. Ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ του 2017 ήταν 182%.(Μουρμούρας,2015)

1.4 Συνέπειες της οικονομικής κρίσης στα δημοσιονομικά της Ελλάδας

Από το 2011 και μέχρι και το 2018 η οικονομική δραστηριότητα συρρικνώθηκε. Το 2016 ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ ήταν αρνητικός. Έτσι, η πολιτική λιτότητας δεν συνάδει με υψηλούς και διατηρήσιμους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης. Επίσης, οι μεταβολές στην παραγωγική δομή της οικονομίας δημιουργούν χαμηλές και αβέβαιες προσδοκίες αναπτυξιακής επέκτασης καθώς η συνολική παραγωγή αν και αυξάνεται τα τελευταία χρόνια εμφανίζει υστέρηση συγκριτικά με το 2010. Οι κλάδοι οι οποίοι εμφανίζονται λιγότερο επηρεασμένοι από την κρίση είναι η γεωργία και η διαχείριση ακίνητης περιουσίας ενώ αντίθετα αυτοί που επηρεάστηκαν σημαντικά είναι το εμπόριο, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, οι κατασκευές, οι επαγγελματικές επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες. (INE ΓΣΕΕ,2017)

Η ιδιωτική κατανάλωση κυμαίνεται μεταξύ 68%-70% του ΑΕΠ αν και παραμένει μειωμένη σε σχέση με τις αρχές του 2010. Σημαντική μείωση εμφανίζει η δημόσια κατανάλωση που από 23,8% του ΑΕΠ το 2009 έφτασε στο 19,9% του ΑΕΠ το 2016. Αντίθετα, το εμπορικό ισοζύγιο εμφανίζει σταθερότητα σε οριακά θετικό επίπεδο αν και αυτή είναι αβέβαιη καθώς παρατηρείται αδυναμία ανάκαμψης των εξαγωγικών

υπηρεσιών και η τάση του διεθνούς εμπορίου δεν δημιουργεί θετικές εξαγωγικές προοπτικές (INE ΓΣΕΕ, 2017).

Η διαφορά μεταξύ κατανάλωσης και διαθέσιμου εισοδήματος έχει οριακή αύξηση και είναι καθοριστική για την μακροοικονομική και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της οικονομίας. Τα νοικοκυριά έχουν αρνητικό νέο δανεισμό από τις αρχές του 2010. Έτσι, η μόνη πηγή χρηματοδότησης της κατανάλωσης των νοικοκυριών είναι η συμπίεση των καταθέσεων, όσων διαθέτουν. Αναφορικά με τις ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο, παρατηρείται μια βελτίωση όσον αφορά τις παλιές. Αντίστοιχη είναι και η εικόνα με τις υποχρεώσεις του ιδιωτικού τομέα προς τις τράπεζες, όπου το ποσοστό των μη εξυπηρετούντων δανείων έφτασε το 37% του συνόλου των δανείων το 2016. Το θετικό είναι ότι αυτή η αύξηση είναι μικρότερη σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Έτσι, η δημοσιονομική λιτότητα και η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης οδηγούν στη μείωση των χρηματοοικονομικών ροών από τα νοικοκυριά προς το Δημόσιο και τις τράπεζες εξαιτίας της συμπίεσης του διαθέσιμου εισοδήματός τους και της προσπάθειάς τους να διατηρήσουν ένα επίπεδο κατανάλωσης (INE ΓΣΕΕ, 2017).

Σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις εντοπίζονται και στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό της ανεργίας είναι στο 22,6% με σημαντικό ποσοστό να κατέχουν οι μακροχρόνια άνεργοι και οι γυναίκες κυρίως των ετών από 25 έως 29. Η Δυτική Μακεδονία έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ανάμεσα στις Περιφέρειες της χώρας. Επίσης, αρνητικές εξελίξεις διαμορφώθηκαν και στην ποιότητα της εργασίας καθώς η Ελλάδα βρίσκεται στην 22^η θέση ανάμεσα σε 33 χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ. Το βιοτικό επίπεδο των μισθωτών εργαζόμενων παρατηρείται ότι συμπιέζεται, αφενός από τη μείωση των αποδοχών προκειμένου να μειωθεί το μοναδιαίο κόστος εργασίας και να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα, αφετέρου από την αύξηση της φορολογίας προκειμένου να εξυγιανθούν τα δημόσια οικονομικά. Κατά συνέπεια, ήταν απολύτως αναμενόμενη η κατάρρευση των οικογενειακών προϋπολογισμών και η αδυναμία ενός ολοένα αυξανόμενου αριθμού νοικοκυριών να αντεπεξέλθουν στις δανειακές τους υποχρεώσεις όπως διαπιστώνεται από έρευνα της ΕΛΣΤΑΤ. (INE ΓΣΕΕ, 2017)

2 Κεφάλαιο: Τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά

2.1 Ορισμός της υπερχρέωσης

Σήμερα δεν υπάρχει ένας μόνο σαφής, επίσημος και ίσως κοινά αποδεκτός ορισμός που θα μπορούσαμε να δώσουμε γύρω από το φαινόμενο της υπερχρέωσης των νοικοκυριών, αν και αυτό το φαινόμενο έχει λάβει αρκετά μεγάλες διαστάσεις από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και μετά (European Commission, 2008, 2010). Η έννοια αυτή της υπερχρέωσης συνεπώς διαφέρει από μια χώρα σε μίαν άλλη χώρα, καθώς συνήθως εξαρτάται από τις εκάστοτε θεσμικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες σε καθεμία από αυτές. Πολλές όμως διαφοροποιήσεις στον ορισμό της υπερχρέωσης μπορεί να συναντήσει κανείς και στα ενδότερα της κάθε χώρας, ανάμεσα στις εκάστοτε αναλύσεις που έχουν να μιν θεσμική ή και κρατική κατεύθυνση αλλά και σε εκείνες οι οποίες που έχουν περισσότερο μιν ακαδημαϊκή ή και δε συμβουλευτική κατεύθυνση (European Commission, 2008). Σε ευρωπαϊκό όμως επίπεδο, οι πρώτες οδηγίες που δόθηκαν για τον καθορισμό ενός επίσημου ορισμού γύρω από την υπερχρέωση στράφηκαν στο να καλύψουν ένα ευρύτερο και όχι μόνο φάσμα ληξιπρόθεσμων οφειλών οι οποίες σχετίζονται με τις όποιες καθημερινές υποχρεώσεις που έχει ένα νοικοκυριό.

Έτσι λοιπόν, στην Ελλάδα υπερχρεωμένοι πολίτες είναι τα φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν εμπορική ιδιότητα και έχουν αποδεδειγμένη και μόνιμη αδυναμία να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ένα νοικοκυριό είναι υπερχρεωμένο όταν δεν είναι σε θέση να αποπληρώσει τις τρέχουσες πιστωτικές του υποχρεώσεις χωρίς να αναγκαστεί να μειώσει τα έξοδά του κάτω από ένα κατώτατο επίπεδο διαβίωσης. Στην Ισπανία υπερχρέωση είναι η κατάσταση κατά την οποία ο καταναλωτής δεν είναι σε θέση να αποπληρώσει τα χρέη του, τα οποία δεν συνδέονται με την επιχειρηματική του δραστηριότητα. Στην Πολωνία ένα άτομο είναι υπερχρεωμένο όταν δεν μπορεί να εξυπηρετήσει τα χρέη του και το σύνολο των χρεών του είναι μεγαλύτερο από το σύνολο των περιουσιακών του στοιχείων.

Επίσης, στην Ολλανδία ένα άτομο θεωρείται υπερχρεωμένο όταν πληροί τις προϋποθέσεις υπαγωγής στο Νόμο για τη Ρύθμιση των Χρεών ενώ στη Σουηδία όταν ένας οφειλέτης / νοικοκυριό είναι αφερέγγυος και στη Νορβηγία όταν βρίσκεται σε μόνιμη αδυναμία να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις τους. Τέλος, στην Πορτογαλία υπερχρέωση είναι μια κατάσταση όπου υπάρχει έλλειψη εισοδήματος ή άλλου ρευστού περιουσιακού στοιχείου, που καθιστά τους ανθρώπους ανίκανους να ξεπληρώσουν τα χρέη τους σε μόνιμη βάση (Lopes & Frade, 2012).

Στην Οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Council of Europe, 2007) υιοθετήθηκε μια πιο συγκεκριμένη κατεύθυνση, στην οποία γινόταν μια σαφής αναφορά στα όποια πιστωτικά χρέη αλλά και τα καθημερινά έξοδα όπως για παράδειγμα είναι οι πάγιοι λογαριασμοί μιας κοινής ωφέλειας αλλά και τα πληρωτέα ενοίκια ενός νοικοκυριού. Το πρόβλημα όμως αυτής της υπερχρέωσης οξύνεται από δανεισμό στην ΕΕ, ενώ παράλληλα έχουμε τη δρομολόγηση της εναρμόνισης της αγοράς χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, όλο αυτό προκάλεσε προβληματισμό στους κόλπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής και έτσι οδηγήθηκαν σε μια απόφαση με σκοπό να προβούν στη σύνταξη μιας μελέτης η οποία θα αποτελέσει μια βάση για τη διαμόρφωση τελικά ενός κοινού ορισμού και μιας κοινής μεθόδου μέτρησης του φαινομένου. Στη μελέτη αυτή λοιπόν (European Commission, 2008) αναγνωρίζεται ο πολυπαραγοντικός χαρακτήρας του φαινομένου και προτείνεται μια κατασκευή δεικτών οι οποίοι θα καλύπτουν όλες αυτές τις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις των νοικοκυριών, όπως είναι τα στεγαστικά δάνεια, τα καταναλωτικά δάνεια, οι πιστωτικές κάρτες, καθώς επίσης και τις ληξιπρόθεσμες οφειλές οι οποίες σχετίζονται με την κατοικία, όπως λογαριασμοί κοινής ωφέλειας, ενοίκιο κ.ά.

Σύμφωνα με τον Ferreira, (2000) η έννοια της υπερχρέωσης είναι απόρροια του τρόπου μέτρησής της και για αυτό υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως συνέπειες της πηγής από την οποία αντλούνται τα στοιχεία. Έτσι υπάρχουν οι εξής προσεγγίσεις:

1. **Η αντικειμενική ή ποσοτική προσέγγιση:** όπου εδώ γίνεται ένας υπολογισμός του λόγου χρέους προς εισόδημα κάθε οφειλέτη, ο οποίος συγκρίνεται κάθε φορά με το σύνολό του νοικοκυριού και αν το υπερβαίνει θεωρείται ότι(ΓΣΕΕ,2013):

- i. ο οφειλέτης δεν θα μπορεί στο μέλλον να αντεπεξέλθει στις καθημερινές υποχρεώσεις του,
- ii. δεν θα είναι σε θέση να εξυπηρετεί τα δάνειά του και
- iii. τέλος δεν θα μπορεί ταυτόχρονα να διατηρεί και ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης .

Συνήθως αυτή η προσέγγιση ορίζεται με βάση το νόμο εφόσον υπάρχει νομικό πλαίσιο, αλλιώς προσεγγίζεται με γνώμονα την κοινή εμπειρία ή τη διεθνή πρακτική συνήθως αυθαίρετα.

Ο λόγος χρέους/εισοδήματος μπορεί να χαρακτηριστεί αρκετά αποτελεσματικός αφού αξιοποιεί και κάποια μικροδεδομένα. Ωστόσο, δεν γνωρίζουμε αν είναι αποδοτικό για ένα μεγάλο σύνολο οφειλετών. Η αντικειμενική αυτή προσέγγιση χρησιμοποιείται κυρίως από μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ώστε να αποδειχτεί η αξιοπιστία των δανειζόμενων ώστε να έχουν τη πίστη που χρειάζεται από τους δανειστές.

2. **Η υποκειμενική προσέγγιση:** Σε αυτή την προσέγγιση αξιοποιούνται συνήθως μικροδεδομένα δειγματοληπτικών ερευνών και σε μικρότερο βαθμό προσωπικές συνεντεύξεις. Ως επί των πλείστον τα ερωτηματολόγια που συντάσσονται έχουν συγκεκριμένη δομή ώστε να εξασφαλίζεται η αξιοπιστία των στοιχείων που περιλαμβάνουν, ιδανικότερα χρησιμοποιούνται για προσωπικά δεδομένα όπως για παράδειγμα σε ένα νοικοκυριό είναι η οικονομική του κατάσταση. Συνήθως εδώ περιλαμβάνονται όσοι πιστεύουν ότι θα πρέπει να έχουν χειρότερη ποιότητα ζωής αν πρέπει να ικανοποιούν τις υποχρεώσεις τους στους δανειστές.
3. **Η διοικητική ή νομική προσέγγιση:** σε αυτή την προσέγγιση περιέρχονται όλες εκείνες οι περιπτώσεις όπου αν δεν έχεις αποπληρώσει τα χρέη ορίζεται με βάση το περιεχόμενο του νόμου. Σε αυτήν την προσέγγιση πιο αναλυτικά :

- i. είτε η μη αποπληρωμή ορίζεται με κάποιο νομικό πλαίσιο που έχει οριστεί.
- ii. είτε έχει δηλωθεί στο δικαστήριο και ο δικαστής την κρίνει ως τέτοια με βάση την κοινή λογική.

2.2 Η μέτρηση του φαινομένου της υπερχρέωσης

Επειδή όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα δεν υπάρχει ένας μόνο κοινά αποδεκτός ορισμός για το φαινόμενο της υπερχρέωσης στα νοικοκυριά, γι' αυτό δεν υπάρχει και ένας κοινός τρόπος μέτρησης αυτού του φαινομένου (European Commission, 2008, 2010). Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι βάσεις μικροδεδομένων συνδέονται κυρίως με δύο περιοδικές δειγματοληπτικές έρευνες που διεξάγονται σε κάθε χώρα-μέλος (Μαρσέλλου & Μπασιάκος, 2013):

1. τη βάση δεδομένων της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των νοικοκυριών (EU- SILC) (ΕΛΣΤΑΤ)
2. την Ειδική Έρευνα Eurobarometer για την «Φτώχεια και τον Κοινωνικό Αποκλεισμό».¹

Οι έρευνες αυτές βέβαια παρέχουν τόσο ποιοτικά αλλά και ποσοτικά δεδομένα για ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα όλων των πληθυσμών των χωρών-μελών της ΕΕ, και με βάση αυτά γίνεται η κατασκευή των απαραίτητων μεταβλητών. Όπου αυτές οι μεταβλητές είναι διαφορετικές για κάθε κατηγορία και συσχετίζονται για τα σωστά συμπεράσματα, όπως οικονομικά στοιχεία σε συνδυασμό με δημογραφικά χαρακτηριστικά σε επίπεδο όχι μόνο ατόμου αλλά και νοικοκυριού.

Σε όλα αυτά βέβαια ένα σημαντικό αρνητικό είναι ότι οι μεταβλητές που σχετίζονται με την υπερχρέωση αφορούν το έτος μετά το 2008. Ένα άλλο αρνητικό είναι ότι οι ερωτώμενοι δεν απαντούν με απόλυτη ειλικρίνεια για ότι αφορά τα οικονομικά τους στοιχεία και τις οφειλές τους γενικά.

1

https://www.researchgate.net/publication/281493999_Υperchreomena_noikokyria_kai_ellenike_oikonomia

Εκτός από τα μικροδεδομένα, μπορεί να γίνει συλλογή και των μακροδεδομένων που γίνεται από τις οι Κεντρικές Τράπεζες ή τα εξειδικευμένα στατιστικά τμήματα πιστωτικών ιδρυμάτων. Αυτά συλλέγουν και καταγράφουν μηνιαίως, τριμηνιαίως αλλά και ετησίως όλα τα χορηγηθέντα εγχώρια δάνεια από διάφορα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν δοθεί σε νοικοκυριά, επιχειρήσεις ή αλλού. Επίσης αυτά τα δάνεια διαχωρίζονται ανάλογα τη χρονική τους διάρκεια ή αυτά που έχουν καθυστέρηση αλλά ακόμη και τα διαγραμμένα δάνεια (ΕΚΤ,2000).

Επίσης ανάλογα το θεσμικό πλαίσιο της κάθε χώρας, μπορούν να συλλεχτούν στοιχεία και από τις νομικές αποφάσεις, ένδικες ή εξωδικαστικές διαδικασίες ρύθμισης ενός χρέους. Σε αυτά τα στοιχεία ωστόσο δεν μπορεί να γίνει σύγκριση καθώς το νομικό πλαίσιο από χώρα σε χώρα διαφέρει. Σε πολλές χώρες ή δεν συλλέγονται καθόλου τέτοια δεδομένα ή συλλέγονται κάποια συγκεκριμένα, έτσι δεν υπάρχει και ανάλογη καταγραφή τέτοιων στοιχείων. Την προσέγγιση αυτή ακολουθεί συνήθων η Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και λιγότερο συχνά κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτά τα δεδομένα που συλλέγονται μέσα από νομικές διαδικασίες συνήθως χαρακτηρίζονται από αντικειμενικότητα και αξιοπιστία, καθώς προέρχονται από επίσημα έγγραφα που έχει γίνει ο απαραίτητος έλεγχος και από διάφορα πιστωτικά ιδρύματα όσο και αυτεπάγγελτα από τις δικαστικές υπηρεσίες. Επιπλέον, με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αποσπάσουν πληροφορίες για τα περιουσιακά στοιχεία του ατόμου ή του νοικοκυριού, κάτι που δεν μπορεί να γίνει με τα μικροδεδομένα και μακροδεδομένα (Μαρσέλλου & Μπασιάκος, 2013).

Όλα αυτά τα στοιχεία είναι μεν σημαντικά για την διαπίστωση των διαφορών χαρακτηριστικών των υπερχρεωμένων νοικοκυριών, αλλά δεν μπορεί να γίνει γενική εκτίμηση όσον αφορά την έκταση του φαινομένου της υπερχρέωσης στο ευρύτερο σύνολο της οικονομίας μιας χώρας, καθώς το δείγμα μπορεί να προέρχεται από τις υποθέσεις που είτε έχουν εκδικαστεί είτε ακόμη βρίσκονται σε διαδικασία εκδίκασης. Για όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις οι οποίες δεν ακολουθούν το δρόμο του δικαστηρίου, η πληροφόρηση θεωρείται εξαιρετικά ελλιπής και αποσπασματική, με πιο βασική πηγή τις καταναλωτικές οργανώσεις και τις δομές συμβουλευτικής για το χρέος(ΓΣΕΕ,2013).

2.3 Αίτια που οδηγούν στην υπερχρέωση των νοικοκυριών

Αν και ο Clare (1990) στην έρευνα που διεξήγαγε διαπίστωσε ότι η υπερχρέωση ενός νοικοκυριού οφείλεται σε προσωπικής φύσης προβλήματα και ότι είναι δεν θα πρέπει να αποδίδεται τόσο μεγάλη ευθύνη στην έλλειψη ικανότητας οικονομικής διαχείρισης και στον χρηματοοικονομικό αναλφαβητισμό, οι έρευνες που έγιναν στην συνέχεια προσθέτουν και άλλες αιτίες στην υπερχρέωση των νοικοκυριών.

Οι Sullivan et al. (2000) αναφέρουν στην έρευνα που διεξήγαγαν τις εξής αιτίες υπερχρέωσης των νοικοκυριών:

- Την αυξανόμενη αστάθεια των θέσεων εργασίας και των μισθών
- Την εκρηκτική αύξηση των καταναλωτικών δανείων με υψηλά επιτόκια
- Το διαζύγιο και οι αλλαγές στο γονεϊκό πρότυπο καθώς και την αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών
- Την αύξηση του κόστους υγείας
- Την κοινωνική εμμονή στην απόκτηση ιδιόκτητης κατοικίας

Όταν αναφερόμαστε σε περιόδους οικονομικής ύφεσης δεν μας φαίνεται παράλογο να υπάρχουν φαινόμενα όπως υπερβολικών μειώσεων εισοδήματος αλλά και απώλειας εργασίας που όλα αυτά συνάδουν ως πιθανά αίτια υπερχρέωσης νοικοκυριού. Το νοικοκυριό κάτω από ομαλές οικονομικές συνθήκες, πόσο πιο πολύ κάτω από αυτές τις συνθήκες, κρίσεως, καθυστερεί την τακτοποίηση των χρεών του ή και πολλές φορές αδυνατεί εντελώς να τα αποπληρώσει. Έρευνες που έχουν διεξαχθεί, δείχνουν ότι για το ποσοστό του 45% των υπερχρεωμένων νοικοκυριών στο Ηνωμένο Βασίλειο η βασική αιτία υπερχρέωσης ότι η μείωση εισοδήματος, και με ποσοστό 19% έχει ως αιτία υπερχρέωσης την απώλεια εργασίας. Φαίνεται ότι η μείωση του εισοδήματος υπερτερεί κατά πολύ ως αιτία υπερχρέωσης από την απώλεια εργασίας.

Στη Γαλλία, έρευνα που διεξήχθη για λογαριασμό της Τράπεζας της Γαλλίας το 2000 έδειξε ότι οι Γάλλοι σε ποσοστό 34,6% αποδίδουν την υπερχρέωση στην ανεργία, ωστόσο αυτό το συμπέρασμα δεν άλλαξε καθόλου έξι χρόνια μετά που έγινε πάλι η ίδια έρευνα στην Γαλλία.

Και στη Φιλανδία έρευνα που διεξήχθη κατέδειξε ότι η απώλεια εισοδήματος λόγω ανεργίας είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας χρηματοοικονομικών δυσκολιών για τους νέους (Μαρσέλλου & Μπασιάκος, 2013).

Όμως, η Kempson (2002) αναφέρει ότι δεν πρέπει παραβλέπουμε και την ευθύνη που έχουν τα τραπεζικά ιδρύματα σε όλη αυτήν την κατάσταση, καθώς και η επίδραση όχι μόνο οικονομικών αλλά και δημογραφικών συγκυριών.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2008) τα βασικά αίτια της υπερχρέωσης είναι:

- Η μείωση του εισοδήματος,
- Το χαμηλό εισόδημα
- Η απώλεια εργασίας
- Το διαζύγιο ή ο χωρισμός με ή χωρίς την παρουσία παιδιών
- Τα προβλήματα υγείας.

Έρευνα του Institute for Financial Literacy (2007) έδειξε ότι η ανεργία αποτελεί έναν από τους τέσσερις βασικούς παράγοντες που οδηγούν τα νοικοκυριά σε χρηματοοικονομική πίεση στις ΗΠΑ. Σε ανάλογα συμπεράσματα κατέληξε και η Warren (2007), η οποία βρήκε ότι ο συνδυασμός απώλειας εργασίας, προβλημάτων υγείας και χωρισμού/διαζυγίου αποτελεί το αίτιο για το 90% των πτωχεύσεων των νοικοκυριών στις ΗΠΑ.

Οι Lusardi & Tufano (2009) αναφέρουν επίσης τον χρηματοοικονομικό αναλφαριθμητισμό των ανθρώπων, τις ψυχαναγκαστικές συμπεριφορές και τον ανεύθυνο δανεισμό (Maeir & Sprenger, 2009).

Η ανεργία όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά αίτια υπερχρέωσης. Σε πολλές χώρες της ΕΕ όπως Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο όπου έγιναν πολλές μελέτες, έρχονται να επιβεβαιώσουν τη συσχέτιση ανεργίας και αυξημένου κινδύνου υπερχρέωσης (European Commission, 2008). Η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission, 2008) δείχνει ότι σε πολλά νοικοκυριά που έχουν άνεργο τον υπεύθυνο του νοικοκυριού, τότε αυτά τα νοικοκυριά έχουν τη μεγαλύτερη πιθανότητα στο να προβούν σε καθυστέρηση πληρωμής των οφειλών τους.

Όπως και τα νοικοκυριά με μερικώς απασχολούμενο τον υπεύθυνο τους έχουν διπλάσια πιθανότητα να παρουσιάσουν καθυστερήσεις από την περίπτωση να ήταν πλήρως απασχολούμενος (Kempson et al., 2004). Αυτό είναι ένα συχνό φαινόμενο καθώς δεν μπορούν να απασχοληθούν σε εργασία με πλήρες ωράριο, κάτι που τους οδηγεί στην αποδοχή θέσεων μερικής απασχόλησης, όπου οι απολαβές δεν είναι τόσο ικανοποιητικές ώστε να καλύψουν τις οφειλές τους. Πολλοί είναι οι ερευνητές που αποδίδουν την τάση αυτή στην υποχώρηση των κυρίως δαπανών του κράτους πρόνοιας όπως και στη σταδιακή ιδιωτικοποίηση των αντίστοιχων δομών του, επίσης στις πολιτικές ευελιξίας σε μια αγοράς εργασίας μέσω της ελαστικοποίησης όλων των εργασιακών σχέσεων και των μορφών απασχόλησης, αντίστοιχη επιβολή διδάκτρων στα πανεπιστήμια, όπου έτσι οδηγήθηκε το κόστος εκπαίδευσης σε μεγάλη αύξηση, που για να συμβαδίσουν οι νέοι έπρεπε να οδηγηθούν στη λήψη ενός δανείου. (Sullivan et al., 2000).

Άλλος παράγοντας υπερχρέωσης είναι η ανάληψη υπερβολικών δανειακών υποχρεώσεων που οδηγήθηκαν τα νοικοκυριά για να διατηρήσουν υψηλό και αμετάβλητο το επίπεδο της διαβίωσης τους όταν η οικονομική κρίση μέσω της μείωσης του εισοδήματος έγινε αισθητή. Κυρίως νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα και χρησιμοποιώντας την καταναλωτική πίστη προσπαθούσαν να επιβιώσουν.

Η ηλικία επίσης είναι από τους πιο σοβαρούς παράγοντες της υπερχρέωσης, ο κίνδυνος υπερχρέωσης ακόμα και σε περιόδους οικονομικής ευημερίας είναι πολύ μεγαλύτερος για τις νεαρότερες ηλικίες. Για το Ηνωμένο Βασίλειο οι Kempson et al. (2004) αποφάνθηκαν μέσα από έρευνα ότι μέλη νοικοκυριών γύρω στα είκοσι έτη μπορεί να χρεοκοπήσουν ευκολότερα από μέλη νοικοκυριών στα τριάντα έτη, και δυσκολότερα έρχεται η χρεοκοπία με μέλη που έχουν την ηλικία των σαράντα. Αυτές οι ηλικιακές ομάδες επίσης προβαίνουν με ευκολία στην αλόγιστη χρήση πιστωτικών καρτών και υπεραναλήψεων από ότι τα νοικοκυριά με μέλη μεγαλύτερων ηλικιών που δεν μπορούν να χειριστούν εύκολα την τεχνολογία, έτσι οι Atkinson et al. (2006) ότι η μικρότερες ηλικίες πέφτουν πολύ πιο εύκολα στην παγίδα της υπερχρέωσης.

Δεν μπορεί βέβαια να λείπει από τα αίτια της υπερχρέωσης ο αριθμός των προστατευόμενων τέκνων σε ένα νοικοκυριό. Σε έρευνα στην Αγγλία οι Kempson et al. (2004), αποφάνθηκαν ότι όσο περισσότερα ανήλικα τέκνα έχει μια οικογένεια,

τόσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος μη τακτοποίησης των οφειλών του εκάστοτε νοικοκυριού, καθώς το ίδιο φαινόμενο μπορεί να εμφανιστεί και από την γέννηση ενός μωρού.

Τέλος η οικογενειακή κατάσταση γενικά μπορεί να επηρεάσει και να επιφέρει καθυστέρηση πληρωμών σε ένα νοικοκυριό, για παράδειγμα ευρωπαϊκές μελέτες έδειξαν ότι τα παντρεμένα ζευγάρια είναι πιο συνεπή στην τακτοποίηση των οφειλών τους από τα άτομα που ζουν μόνα τους και είναι ελεύθερα. Εδώ έρχονται να συμπληρώσουν αυτές τις έρευνες και τα στοιχεία του Eurobarometer (2006) και της EU-SILC που καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ζευγάρια που παίρνουν διαζύγιο τείνουν προς την υπερχρέωση. Επίσης δεν ξεχνάμε και τους έκτακτους λόγους υπερχρέωσης που μπορεί να εμφανιστεί σε ένα νοικοκυριό και ένας είναι τα προβλήματα υγείας.

2.4 Η κατάσταση στην Ελλάδα

Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, το βιοτικό κυρίως επίπεδο των Ελλήνων μισθωτών υπέστη μεγάλη συμπίεση, αυτό ήταν αποτέλεσμα από τη μια της μείωσης των αποδοχών τους και από την άλλη της αύξηση της φορολογίας. Ως συνέπεια αυτού ήρθε η κατάρρευση των οικογενειακών προϋπολογισμών και η αδυναμία ενός ολοένα αυξανόμενου αριθμού νοικοκυριών να ανταπεξέλθουν στις δανειακές τους υποχρεώσεις.

Στην Ελλάδα, ωστόσο η ανάπτυξη της καταναλωτικής πίστης η οποία ξεκίνησε σχετικά αργά αν συγκρίνουμε με τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η δεκαετία του 1990 είχε χαρακτηριστεί από την ιδιωτικοποίηση όσο και την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα. Μετά την εισχώρηση της Ελλάδας στην Ευρωζώνη το 2001, σε συνδυασμό με τα παραπάνω φαινόμενα η προσφορά της πίστωσης κέρδιζε έδαφος καθώς οδηγούσε σε μείωση των επιτοκίων και ασφάλεια στο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον.

Η Ελλάδα αδυνατούσε να ανταπεξέλθει στις εξελίξεις της Ευρωζώνης, η ανταγωνιστικότητα της σε σχέση με τις άλλες χώρες ήταν μηδαμινή,

έτσι η οικονομία της Ελλάδας στηρίχτηκε στην εσωτερική ζήτηση που αυτό συνεπάγονταν με τη στροφή στην καταναλωτική πίστη.

Η ευκολία πρόσβασης προς τον δανεισμό επέφερε σημαντικές μεταβολές στη στάση που τηρούσαν τα νοικοκυριά απέναντι στο δανεισμό και την κατανάλωση. Νοοτροπίες που επικρατούσαν ανέκαθεν και ήθελαν την αποταμίευση να προηγείται της καταναλωτικής δαπάνης άλλαξαν άρδην, θέτοντας πρώτη την κατανάλωση και αφήνοντας την αποπληρωμή να ακολουθεί. Κάποια στιγμή όμως οι αυξημένες δανειακές υποχρεώσεις των νοικοκυριών ήρθαν αντιμέτωπες με την οικονομική κρίση, την κατάρρευση της αγοράς εργασίας, τις περικοπές των εισοδημάτων των μισθωτών αλλά και των συνταξιούχων, όλα αυτά οδήγησαν ένα τεράστιο ποσοστό νοικοκυριών σε ένα οικονομικό αδιέξοδο.

Έως και το 2012 και ενώ τα στεγαστικά δάνεια έχουν μικρές διακυμάνσεις, τα καταναλωτικά δάνεια έχουν έντονες και οριακές διακυμάνσεις. Αυτό από μόνο του θα μπορούσε να αποτελέσει μια ένδειξη ότι ο κλάδος της καταναλωτικής πίστης έχει πληγεί, και αυτή η κατάσταση ωθεί τις τράπεζες στη διαγραφή περισσότερων καταναλωτικών παρά στεγαστικών δανείων (Μαρσέλλου & Μπασιάκος, 2013).

3 Κεφάλαιο: Ο νόμος 3869/2010 « Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις »

3.1 Στόχος του νόμου 3869/2010

Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗ (νόμος 3869/10) για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά τέθηκε σε ισχύ για πρώτη φορά τον Ιούλιο του 2010 και προβλέπει την ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων.

Στο άρθρο 1 §1 του παρόντος νόμου αναφέρεται ότι αντικείμενο του νόμου είναι:

1. Η ρύθμιση των οφειλών φυσικών προσώπων που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα και έχουν περιέλθει χωρίς δόλο σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών.
2. Η απαλλαγή των φυσικών προσώπων από τις οφειλές αυτές.

Σύμφωνα με την Γαλανοπούλου-Μητροπούλου (2011) η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να ρυθμίσει την πτώχευση με ειδικό νόμο εκτός του Πτωχευτικού Κώδικα συνδέεται με την επιδίωξη του να δημιουργήσει ένα ειδικό καθεστώς συλλογικής εκκαθάρισης των οφειλών του ιδιώτη. Όμως οι ρυθμίσεις του παρόντος νόμου διαφέρουν από τις ρυθμίσεις του Πτωχευτικού Κώδικα καθώς στον μεν πρώτο στόχος είναι η απαλλαγή των οφειλών του ιδιώτη ενώ στον μεν δεύτερο είναι η ικανοποίηση των πιστωτών του εμπόρου.

Έτσι λοιπόν ως πρωταρχικός στόχος του νόμου 3869/2010 είναι η ρύθμιση των χρεών ενός οφειλέτη, εφόσον έχει βρεθεί σε αυτήν την κατάσταση χωρίς να φταίει. Έχει τη φιλοσοφία της «νέας αρχής», η οποία δίνει την ευκαιρία στον οφειλέτη να εισέλθει σε μια υγιή οικονομική κατάσταση, ακολουθώντας τις όποιες συμμορφώσεις του επιδεικνύει το κράτος.

3.2 Ποιοι δικαιούνται να υποβάλλουν αίτημα για ρύθμιση οφειλών

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 1 του νόμου 3869/2010, δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση στο Ειρηνοδικείο για τη ρύθμιση των οφειλών τους έχουν **τα φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα και έχουν περιέλθει, χωρίς δόλο, σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών**. Την ύπαρξη δόλου την αποδεικνύει ο πιστωτής. Η αποδοχή υπερχρεωμένης κληρονομιάς από τους νόμιμους μεριδιούχους του αρχικού οφειλέτη, ακόμα κι αν γίνεται εν γνώσει της υπερχρέωσης, δεν συνιστά από μόνη της και χωρίς τη συνδρομή άλλων περιστάσεων δόλια περιέλευση σε αδυναμία πληρωμής χρηματικών οφειλών.

Περιλαμβάνει τα φυσικά πρόσωπα-ιδιώτες, που δεν έχουν εμπορική ιδιότητα. Τα φυσικά πρόσωπα, για να υπαχθούν στο νόμο, θα πρέπει είτε να έχουν παύσει την εμπορική τους ιδιότητα είτε να έχουν ατομική επιχείρηση που, όμως, δεν τους προσδίδει την εμπορική ιδιότητα. Επίσης στις διατάξεις του νόμου μπορεί να υπαχθεί ένα φυσικό πρόσωπο και να απαλλαχθεί μόνο για μία φορά (άρθρο 1 §3). Η αίτηση αυτή θα υποβληθεί στο αρμόδιο δικαστήριο που είναι το Ειρηνοδικείο στην περιφέρεια που βρίσκεται η μόνιμη κατοικία του οφειλέτη, το οποίο δικάζει με τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρο 3).

Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του 1^{ου} άρθρου δεν μπορούν να υποβάλλουν αίτημα:

1. όσοι έχουν αναλάβει χρέος το τελευταίο έτος πριν την υποβολή της αίτησης για την έναρξη της διαδικασίας,
2. όσοι έχουν οφειλές που προέκυψαν από αδικοπραξία που διαπράχθηκε με δόλο, από διοικητικά πρόστιμα, χρηματικές ποινές, φόρους και τέλη προς το δημόσιο και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δευτέρου βαθμού, τέλη προς νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου και εισφορές προς οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης και όσοι έχουν χρέη από δάνεια που χορηγήθηκαν από φορείς κοινωνικής ασφάλισης.
3. Είτε προέκυψαν από χορήγηση δανείων από φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης (Όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 20 παρ.15 του

N4019/2011) (αυτά ωστόσο ισχύουν στην αρχική μορφή του άρθρου που αργότερα τροποποιούνται και εντάχτηκαν με τον νόμο του 4336/2015)

3.3 Διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού

Η διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού αναλύεται στα άρθρα 2 έως 8 του νόμου 3869/2010. Συγκεκριμένα, περιγράφονται τα τρία στάδια της διαδικασίας, στα άρθρα 2-4 περιγράφεται η διαδικασία επίτευξης εξωδικαστικού συμβιβασμού, στο άρθρο 7 οι προϋποθέσεις επικύρωσής του από το ειρηνοδικείο και στο άρθρο 8 η έναρξη της δικαστικής διαδικασίας εφόσον αποτύχει ο εξωδικαστικός συμβιβασμός και εφόσον η αίτηση γίνει παραδεκτή και κριθεί.

Εάν το φυσικό πρόσωπο πληροί τις προϋποθέσεις και μπορεί να υπαχθεί στο νόμο επιθυμώντας τη ρύθμιση των οφειλών του, τότε αρχικώς είναι υποχρεωμένο να ακολουθήσει τη διαδικασία η οποία αναλύεται στο άρθρο 2 του νόμου και ονομάζεται διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού

Στο πρώτο λοιπόν στάδιο επιδιώκεται η εξωδικαστική επίλυση στη βάση ενός πλάνου εξυγίανσης των χρεών. Η προσπάθεια επίτευξης εξωδικαστικού συμβιβασμού με τους πιστωτές χωρίς να επιφέρει αποτέλεσμα έπρεπε να γίνει το τελευταίο εξάμηνο πριν την υποβολή της αίτησης. Εδώ τον οφειλέτη συνδράμουν συγκεκριμένοι φορείς όπως ο Συνήγορος του Καταναλωτή, η Επιτροπή Φιλικού Διακανονισμού, η Ένωση Καταναλωτών που είναι εγγεγραμμένη στο Μητρώο, ο Μεσολαβητής Τραπεζικών Επενδυτικών Υπηρεσιών ή δικηγόρος (άρθρο 2 §1). Επίσης, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ορίζονται και άλλοι φορείς δημόσιοι και ιδιωτικοί μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που επιτρέπεται να παρέχουν τη συνδρομή τους στους οφειλέτες για την επίτευξη εξωδικαστικού συμβιβασμού με τους πιστωτές τους. Οι φορείς αυτοί οφείλουν (άρθρο 2 §3):

1. να ενημερώνουν τους οφειλέτες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους από την υπαγωγή στις ρυθμίσεις αυτού του νόμου,
2. να ενεργούν κατά τρόπο που διαφυλάττει τα συμφέροντα των οφειλετών

3. να χρησιμοποιούν για την επιδίωξη του δικαστικού συμβιβασμού πρόσωπα που διαθέτουν ικανότητες, γνώσεις και εμπειρία στην κατάστρωση οικογενειακού προϋπολογισμού, λαμβάνοντας υπόψη τα δηλούμενα εισοδήματα και τις ανάγκες του οφειλέτη και τη δυνατότητα του να αποπληρώνει χρέη.

Από τη στιγμή της αίτησης του οφειλέτη, τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται μέσα σε 5 εργάσιμες ημέρες από την υποβολή σε αυτά του σχετικού αιτήματος του οφειλέτη, να του παραδώσουν, χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνσή του, αναλυτική κατάσταση των οφειλών του προς αυτά, στην οποία θα πρέπει να αναφέρεται με ακρίβεια (άρθρο 2 §4):

1. το ύψος της οφειλής, αναλυόμενο κατά κεφάλαιο, τόκους και έξοδα,
2. το επιτόκιο με το οποίο εκτοκίζεται η οφειλή.

Αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της αίτησης είναι το Ειρηνοδικείο στην περιφέρεια του οποίου ο οφειλέτης έχει την κατοικία του. Το αρμόδιο Ειρηνοδικείο δικάζει με τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρο 3). Στη γραμματεία του Ειρηνοδικείου, ο οφειλέτης καταθέτει την αίτησή του μέσα στην οποία πρέπει να αναφέρονται (άρθρο 4 §1):

1. η περιουσιακή κατάστασή του καθώς και της/του συζύγου και τα πάσης φύσεως εισοδήματά τους,
2. η κατάσταση των πιστωτών του και οι απαιτήσεις τους,
3. καθώς και ένα σχέδιο διευθέτησης οφειλών που να λαμβάνει υπόψη και τα συμφέροντα των πιστωτών αλλά και την οικονομική κατάσταση του οφειλέτη.

Και μέσα σε ένα μήνα από την υποβολή της αίτησης, ο οφειλέτης πρέπει να προσκομίσει (άρθρο 4 § 2):

1. έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του οφειλέτη όσον αφορά την ορθότητα του περιεχομένου της αιτήσεώς του
2. και τη βεβαίωση αποτυχίας του εξωδικαστικού συμβιβασμού (άρθρο 2 § 2)

Η γραμματεία του Ειρηνοδικείου, μόλις παραλάβει και πρωτοκολλήσει την αίτηση, μέσα σε δύο (2) ημέρες την ελέγχει εάν έχει όλα τα απαραίτητα έγγραφα και ανοίγει φάκελο για αυτήν. Επίσης ελέγχει εάν προκύπτει εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα και το είδος αυτής, καθώς και αν από τα αρχεία του Ειρηνοδικείου ή από το Γενικό Αρχείο ή από το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων Πολιτικής και Ποινικής Δικαιοσύνης ή από το ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα προκύπτει ότι υποβλήθηκε άλλη αίτηση από τον ίδιο οφειλέτη είτε είναι εκκρεμής είτε όχι. Σε καταφατική περίπτωση η γραμματεία προβαίνει σε σχετική επισημείωση στο φάκελο της αίτησης, η οποία αξιολογείται από το δικαστήριο ή από τον δικαστή που κρίνει το αίτημα χορήγησης προσωρινής διαταγής (άρθρο 4 § 3). Μόλις ολοκληρωθεί αυτή η διαδικασία και διαπιστωθεί ότι η αίτηση πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, η αίτηση εισάγεται άμεσα προς προσδιορισμό δικασίμου για την συζήτηση της μέσα σε έξι μήνες από την ημερομηνία κατάθεσής της (άρθρο 4 § 3).

Σε αντίθετη περίπτωση η γραμματεία προσκαλεί τον οφειλέτη να προβεί στις απαιτούμενες διορθώσεις μέσα σε διάστημα 15 ημερών. Αυτή η προθεσμία μπορεί να παραταθεί μέχρι δύο (2) μήνες, εφόσον αυτό επιβάλλεται από τις συνθήκες και το είδος των στοιχείων που πρέπει να συμπληρωθούν (άρθρο 4 § 4).

Στο άρθρο 5 του νόμου επιδίδεται η αίτηση στους πιστωτές, ο οφειλέτης πρέπει εντός ενός μήνα από την ολοκλήρωση της κατάθεσης της αιτήσεώς του να επιδώσει αντίγραφο αυτής στους πιστωτές του, μαζί με την περιουσιακή του κατάσταση και το σχέδιο διευθέτησης. Οι πιστωτές μπορούν να καταθέσουν τροποποιήσεις του σχεδίου εντός των 2 μηνών από την κατάθεση της αίτησης.

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του νόμου με την υποβολή της αίτησης δεν επιφέρεται αναστολή των μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του οφειλέτη. Μετά την υποβολή της αίτησης ο οφειλέτης μπορεί να ζητήσει από το αρμόδιο δικαστήριο που δικάζει κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, την αναστολή της εκτελεστικής διαδικασίας κατά του οφειλέτη. Σύμφωνα επίσης με την παρ. 4 αυτού του άρθρου σε περίπτωση οφειλής από στεγαστικό δάνειο, το δικαστήριο μπορεί να χορήγησει αναστολή των καταδιωκτικών μέτρων για την οφειλή αυτή, λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες που επιτρέπει το εισόδημα του οφειλέτη.

Στο άρθρο 7 παράγραφο 1 μέσα σε 15 ημέρες από την πάροδο των 2 μηνών από την υποβολή της αίτησης, ο οφειλέτης μετά τις παρατηρήσεις των πιστωτών μπορεί να επιφέρει μεταβολές στο αρχικό σχέδιο για να επέλθει συμφωνία με τους πιστωτές. Και στην παρ. 2 του νόμου, αν κανένας πιστωτής δεν προβάλει αντιρρήσεις για το αρχικό σχέδιο διευθέτησης ή το τροποποιημένο σχέδιο διευθέτησης οφειλών ή αν συγκατατίθενται όλοι σε αυτό, θεωρείται ότι ο συμβιβασμός έχει γίνει αποδεκτός. Ο ειρηνοδίκης επικυρώνει το σχέδιο, το οποίο αποκτά πλέον ισχύ **δικαστικού συμβιβασμού**.

Στα Άρθρα 2-7 του νόμου 3869/2010 ο οφειλέτης και οι πιστωτές του μπορούν να διαπραγματευθούν ελεύθερα πιθανά πλάνα ρύθμισης των χρεών τους. Σε περίπτωση όμως που αυτό δεν οδηγήσει σε κάποιο αποτέλεσμα ο οφειλέτης δικαιούται να υποβάλλει αίτηση για έναρξη της ένδικης διαδικασίας.

3.4 Δικαστική ρύθμιση χρεών και προστασία πρώτης κατοικίας

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του 8^{ου} Άρθρου, αν το δικαστήριο απορρίψει την αίτηση του οφειλέτη, νέα αίτηση μπορεί να υποβληθεί με την πάροδο ενός έτους. Αν το σχέδιο δεν γίνει δεκτό από τους πιστωτές ή αν εκδηλώθηκαν αντιρρήσεις κατά του σχεδίου διευθέτησης οφειλών, το δικαστήριο αναλαμβάνει τον έλεγχο για την ρύθμιση οφειλών και την απαλλαγή του οφειλέτη.

Η ένδικη διαδικασία διαφοροποιείται ανάλογα με το αν υπάρχουν ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία (Άρθρα 8 και 9). Αν τα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη δεν είναι επαρκή, το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τα πάσης φύσεως εισοδήματά του, ιδίως εκείνα από την προσωπική του εργασία, τη δυνατότητα συνεισφοράς της συζύγου, και σταθμίζοντας αυτά με τις βιοτικές ανάγκες του ίδιου, τον υποχρεώνει να καταβάλλει μηνιαίως και για χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών ορισμένο ποσό για την ικανοποίηση των απαιτήσεων των πιστωτών του συμμετρως διανεμόμενο (Άρθρο 8 §2). Ο νόμος προβλέπει δυνατότητα τροποποίησης της ρύθμισης σε περίπτωση που υπάρξει μεταβολή της οικονομικής κατάστασης (στο εισόδημα ή την περιουσία, π.χ. απώλεια ή εύρεση εργασίας, κληρονομιά κ.ά.) του οφειλέτη.

Υπενθυμίζεται στην αιτούσα ότι σε περίπτωση που επέλθει οποιαδήποτε αξιολογή μεταβολή στα εισοδήματά της με οποιονδήποτε τρόπο, οφείλει να γνωστοποιήσει τούτο, μέσα σε ένα μήνα (30 μέρες) από τότε που θα συμβεί, στη Γραμματεία του παρόντος Δικαστηρίου, προκειμένου να ενημερωθούν οι πιστώτριές της, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 του Ν. 3869/2010, διότι σε περίπτωση που δεν το πράξει, κινδυνεύει να υποστεί τις συνέπειες της παρ. 1 του άρθρου 10 του ίδιου νόμου. Επίσης, ο οφειλέτης οφείλει να εργάζεται κατά τη διάρκεια της περιόδου ρύθμισης ή, αν δεν εργάζεται, να καταβάλλει προσπάθεια εύρεσης εργασίας, κάτι που φαίνεται από τα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ και την κατοχή κάρτας ανεργίας και χωρίς να έχει απορρίψει πρόταση από τον οργανισμό για ανάληψη εργασίας (Άρθρο 8 §3).

Όσον αφορά στην προστασία πρώτης κατοικίας στο Άρθρο 9 του νόμου όπου και είναι και το πιο σημαντικό κομμάτι του νόμου, όπου αναφέρει ότι σε περίπτωση που υπάρχει ρευστοποιήσιμη περιουσία, ο νόμος απαλλάσσει το ακίνητο (βεβαρημένο ή μη με εμπράγματα ασφάλεια) που ο οφειλέτης ορίζει ως κύρια κατοικία, και το δικαστήριο ορίζει εκκαθαριστή για την εκποίηση της υπόλοιπης ακίνητης περιουσίας εφόσον κρίνεται απαραίτητο για την ικανοποίηση των πιστωτών (Άρθρο 9). Η αξία της κύριας κατοικίας θα πρέπει να μην υπερβαίνει το προβλεπόμενο όριο αφορολόγητης απόκτησης πρώτης κατοικίας, προσανξημένο κατά 50%. Στο βαθμό που αυτό συμβαίνει, το δικαστήριο ρυθμίζει την ικανοποίηση των απαιτήσεων των πιστωτών μέχρι το ποσό που ανέρχεται στο ογδόντα πέντε τοις εκατό της εμπορικής αξίας της κύριας κατοικίας (άρθρο 9 §2). *(αυτό ωστόσο ίσχυε μέχρι 28/02/19)*

Η μέγιστη περίοδος τοκοχρεολυτικής εξόφλησης της συνολικής οφειλής, για τη διάσωση της κύριας κατοικίας, δεν μπορεί να υπερβαίνει τα (20) είκοσι έτη (άρθρο 9 §2). Το επιτόκιο που καθορίζεται στη ρύθμιση είναι το μέσο επιτόκιο στεγαστικού δανείου, όπως προκύπτει από το μηνιαίο στατιστικό δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος, αναπροσαρμοζόμενο με επιτόκιο αναφοράς το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ και χωρίς ανατοκισμό.

Δεν υπάρχει καταγγελία της ρύθμισης αν δεν υπάρξει καθυστέρηση τεσσάρων τουλάχιστον μηνιαίων δόσεων. Αν ο οφειλέτης κατοικεί ή διαμένει σε ξένο ακίνητο και ο σύζυγος αυτού δεν διαθέτει ακίνητο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κατοικία, τότε οι

διατάξεις θα εφαρμοστούν και για το μοναδικό ακίνητο του οφειλέτη που χρησιμοποιείται ως κατοικία. (αυτό ωστόσο ίσχυε μέχρι 28/02/19)

3.5 Αποτίμηση των αποτελεσμάτων του νόμου 3869/2010 από τις καταναλωτικές οργανώσεις

Σε μια πρώτη ματιά στην αποτίμηση των αποτελεσμάτων του σχετικού νόμου που δίδεται στην Ετήσια Έκθεση Πεπραγμένων του 2011 του Συνηγόρου του Καταναλωτή, μπορούμε να συμπεράνουμε σύμφωνα με την έκθεση, ότι από τις 2.456 υποθέσεις οι οποίες είχαν υποβληθεί μέχρι το τέλος του 2011, δυστυχώς σε καμία δεν επετεύχθη εξωδικαστικός συμβιβασμός. Αυτό σύμφωνα με την έκθεση οφείλεται στο ότι *«οι πιστωτές, κυρίως τραπεζικά ιδρύματα, εμφανίζουν μια καθολικά αρνητική στάση απέναντι στο ενδεχόμενο εξωδικαστικού συμβιβασμού με τους οφειλέτες-καταναλωτές»*. Το συμπέρασμα της έκθεσης ήταν ότι όλη αυτή κατάσταση δείχνει η εφαρμογή του νέου νόμου θα είναι δύσκολη, αφού δεν υπήρχε θετική στάση για επίτευξη εξωδικαστικού συμβιβασμού, αποδυναμώνοντας τις υψηλές προσδοκίες που είχε η πολιτεία από την εφαρμογή αυτού του νόμου.

Με αυτό το κλίμα να επικρατεί και με την αρνητική στάση των πιστωτικών ιδρυμάτων να είναι έντονη ο Συνήγορος του Καταναλωτή κατέθεσε μια πρόταση με επιστολή προς τον εποπτεύοντα υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και τον γενικό γραμματέα Καταναλωτή, υποστηρίζοντας ότι *«η δημόσια χρηματοδότηση του προγράμματος εξωδικαστικής συνδρομής σε υπερχρεωμένους καταναλωτές δείχνει να αποτελεί άσκοπη, καθόλου ανταποδοτική και άρα μη αναγκαία επένδυση, προτείνοντας αντ' αυτής την αποδοτικότερη και πιο στοχευμένη αξιοποίηση των διατιθέμενων χρημάτων για τη χρηματοδότηση της δικηγορικής συμπαράστασης των οφειλετών κατά την πολύ ουσιαστικότερη και πιο χρήσιμη διαδικασία της δικαστικής ρύθμισης των χρεών τους ενώπιον των ειρηνοδικείων»*. Ο Συνήγορος του Καταναλωτή υποστήριξε ότι μια μεγάλη μερίδα υπερχρεωμένων πολιτών δεν μπορεί να καλύψει τα δικαστικά έξοδα που ενδέχεται να προκύψουν από την προσφυγή στο Ειρηνοδικείο και προτείνει την στοχευμένη κάλυψη των υπαρκτών αυτών αναγκών των πολιτών.

Το κόστος της διαδικασίας και, κατ' επέκταση, τον ενδεχόμενο κίνδυνο που μπορεί να αντιμετωπίσουν άτομα που ανήκουν στις οικονομικά ευάλωτες ομάδες, με τον αποκλεισμό τους από αυτή τη διαδικασία. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι μεγάλο μέρος των απορριπτικών αποφάσεων ίσως οφείλεται στον «ερασιτεχνικό» χειρισμό της υπόθεσης από την πλευρά του οφειλέτη, επειδή επέλεξε, λόγω κόστους, να παραστεί χωρίς δικηγόρο στο δικαστήριο (ΕΚΠΟΙΖΩ, 2012). Ωστόσο αυτό τώρα έχει αλλάξει.

Από τη μεριά τους οι καταναλωτικές οργανώσεις ασπάζονται την ίδια άποψη με τον Συνήγορο του Καταναλωτή. Η δικαστική προσφυγή φαίνεται να αποτελεί μονόδρομο για τους υπερχρεωμένους καταναλωτές που αδυνατούν να αποπληρώσουν τα χρέη τους και επιθυμούν τη ρύθμιση ή τη διαγραφή τους (ΕΚΠΟΙΖΩ, 2012).

Ωστόσο, σε αντίθεση με τον Συνήγορο του Καταναλωτή, προτείνουν την ενίσχυση του θεσμού μέσω της αξιοποίησης των Επιτροπών Φιλικού Διακανονισμού των δήμων ή ακόμα και με τη συμβολή της Τράπεζας της Ελλάδος. Και όλο αυτό προκύπτει από την μεγάλη συμφόρηση που παρατηρήθηκε στα Ειρηνοδικεία λόγω του ότι δεν ευδοκίμησε ο εξωδικαστικός συμβιβασμός έτσι όπως ήταν προσδοκώμενο. Η εκδίκαση των υποθέσεων ενώ οριζόταν μέσα σε έξι μήνες από την κατάθεση της αίτησης, τελικά μπορεί να καθυστερήσει αρκετά παραπάνω, με αναμονή που φτάνει μέχρι και τρία, έξι ή και επτά χρόνια (ΕΚΠΟΙΖΩ, 2012). Σύμφωνα με τελευταία έρευνα του 2019 και την υπαγωγή στο νόμο 3869/2010 εκκρεμούν προς εκδίκαση 65.000 – 70.000 υποθέσεις (Τζώρτζη, 2019).

Οι καταναλωτικές οργανώσεις, αφού έχουν διαχειριστεί ένα μεγάλο αριθμό υποθέσεων του νόμου 3869/2010, είναι σε θέση να προτείνουν στοιχεία βελτίωσης πάνω στα προβλήματα που έχουν ανιχνεύσει, όπως οι μεγάλες αναμονές εκδίκασης των υποθέσεων. Όπως γνωρίζουμε από τον νόμο η κατάθεση της αίτησης στο ειρηνοδικείο δεν επιφέρει αυτόματη αναστολή των καταδιωκτικών και ασφαλιστικών μέτρων εναντίον του δανειολήπτη, κάτι που εξασφαλίζεται μόνο μέσω αίτησης ασφαλιστικών μέτρων ή μέσω έκδοσης προσωρινής διαταγής, που όμως συνεπάγονται επιπλέον κόστος για τον οφειλέτη (ΕΚΠΟΙΖΩ, 2012).

Σε πιο πρόσφατες έρευνες όσον αφορά γενικά το πλαίσιο του νόμου και των τροποποιήσεων του, οι έξι στις δέκα αποφάσεις που εκδίδονται το τελευταίο διάστημα από τα ειρηνοδικεία όλης της χώρας μας είναι ως επί το πλείστον αρνητικές για τον

οφειλέτη, ενώ ακόμη και εκείνες οι αποφάσεις που βγαίνουν υπέρ των οφειλετών δεν είναι πλέον τόσο γενναιόδωρες όσο αυτές του παρελθόντος. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία από ποικίλες έρευνες που γίνανε, από το σύνολο των 126.000 αποφάσεων οι οποίες έχουν εκδοθεί μέχρι και το 2019 από την έναρξη ισχύος του νόμου το 2010, τα αποτελέσματα αποδεικνύουν ότι 71.000 αποφάσεις είναι υπέρ των οφειλετών και οι 55.000 είναι αρνητικές για τον οφειλέτη, δηλαδή το δικαστήριο αποφάσισε την απόρριψη των αιτημάτων τους που επιζητούσαν την ρύθμιση των οφειλών τους. Συμπερασματικά να αναφέρουμε ότι οι αποφάσεις που απορρίπτονται υπερτερούν αυτών που γίνονται αποδεκτές σε ποσοστό περίπου 60% και με τη σειρά τους αυτές που γίνονται αποδεκτές έχουν καταλήξει σε ρύθμιση υπέρ των οφειλετών καταλήγουν σε ένα είδος ρύθμισης (μέχρι τώρα έχουν ρυθμιστεί οφειλές αξίας 5 δις. Ευρώ). Τα στοιχεία αυτά ωστόσο επιβεβαιώνουν ότι το πλαίσιο της προστασίας που παρείχε μέχρι σήμερα ο νόμος Κατσέλη έχει περιοριστεί αρκετά και πλέον οι αποφάσεις που βγαίνουν κατά του δανειολήπτη είναι πολύ περισσότερες σε σχέση με αυτές που βγαίνουν υπέρ του. Η αυστηρότητα με την οποία οι δικαστές αντιμετωπίζουν αυτούς που μπορούν να προσφύγουν στο νόμο Κατσέλη ίσως οφείλεται στο ότι εις γνώση τους οι δανειολήπτες έπαιρναν ένα δάνειο το οποίο ήταν πάνω από τις οικονομικές τους δυνατότητες και ότι θα δυσκολευόντουσαν να το αποπληρώσουν. (Τζώρτζη, 2019).

Σχεδόν οι μισές από τις εκδικασθείσες υποθέσεις απορρίπτονται για τυπικούς λόγους. Κάποιες καταναλωτικές οργανώσεις από την άλλη υποστηρίζουν ότι αυτό οφείλεται στην υπερβολική προσκόλληση ορισμένων δικαστών στους τύπους.

Τέλος, να αναφερθεί ότι υπάρχει και ένα μεγάλο ποσοστό οφειλετών οι οποίοι αδυνατούν να τηρήσουν το σχέδιο ρύθμισης των οφειλών τους. Αυτό συμβαίνει γιατί το κόστος διαβίωσης είναι χαμηλό, με αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος του εισοδήματος του οφειλέτη να κατευθύνεται μόνο για τη ρύθμιση του άρθρου 9 για τη διάσωση της κύριας κατοικίας. Όπως έχει δείξει και η διεθνής εμπειρία, οι μηνιαίες δόσεις θα πρέπει να είναι ρεαλιστικές ώστε να εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα της τετραετούς ρύθμισης αλλά και η διάσωση της κύριας κατοικίας.

4 Κεφάλαιο: Τροποποιήσεις του νόμου 3869/2010

4.1 Νόμος 4161/2013

Κεφάλαιο Β΄ Τροποποιήσεις του Ν.3869/2010 (Α΄130)

Το Άρθρο 1 του νέου νόμου δεν έχει σημαντικές αλλαγές από τον παλαιότερο νόμο, όσον αφορά στο ποιοι μπορούν και ποιοι δεν μπορούν να υποβάλλουν αίτηση για τη ρύθμιση οφειλών τους.

Στο Άρθρο 2 ο τίτλος «διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού» αντικαταστάθηκε με τη φράση «διαδικασία προδικαστικού συμβιβασμού». Έτσι, το άρθρο αυτό στην ουσία καταργεί το θεσμό του εξωδικαστικού συμβιβασμού που ήταν απαραίτητη προϋπόθεση.

Στην παράγραφο 1 τα μέρη μπορούν πριν την υποβολή της αίτησης να προσφύγουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης. Πλέον δίνεται η δυνατότητα στον οφειλέτη, εφόσον το επιθυμεί, να προσφύγει στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και εάν αυτή επιτύχει να παρακάμψει τη διαδικασία του Ειρηνοδικείου. Εάν ο οφειλέτης δεν επιλέξει τη διαδικασία αυτή ή η διαδικασία της Διαμεσολάβησης αποτύχει, πρέπει:

1. Να καταθέσει την αίτηση το Ειρηνοδικείο του τόπου της κατοικίας του
2. Να ακολουθήσει τη διαδικασία του νέου άρθρου 5, όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το νόμο 4161/2013. Αυτή ορίζει να καταθέσει την αίτηση του άρθρου 4 στο Ειρηνοδικείο του τόπου της κατοικίας του και να επιδώσει μέσα σε διάστημα 15 ημερών στους πιστωτές του σχέδιο ρύθμισης των οφειλών του και να περιμένει οι πιστωτές του να του απαντήσουν μέσα σε ένα μήνα. Έτσι, θα διαπιστωθεί εάν επήλθε συμβιβασμός ή όχι.

Επίσης στην παρ. 1 στο πλαίσιο του προδικαστικού συμβιβασμού ο οφειλέτης ζητά τη συμβουλευτική συνδρομή του Συνηγόρου του Καταναλωτή, της Επιτροπής Φιλικού Διακανονισμού, της Ένωσης Καταναλωτών που είναι εγγεγραμμένη στο

Μητρώο, του Μεσολαβητή Τραπεζικών Επενδυτικών Υπηρεσιών ή δικηγόρου (κανενός άλλου).

Η 2^η παράγραφος του 1^{ου} Άρθρου καταργήθηκε (που μιλούσε για την αποτυχία του εξωδικαστικού συμβιβασμού), και η 3^η παράγραφος του ίδιου άρθρου καταργήθηκε (η οποία αναφερόταν πάλι στη διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού).

Στο 2^ο Άρθρο παράγραφο 4 η τροποποίηση είναι ότι από τη στιγμή της αίτησης του οφειλέτη, τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται μέσα σε 10 εργάσιμες ημέρες (από 5 που ήταν) από την υποβολή σε αυτά του σχετικού αιτήματος του οφειλέτη, να του παραδώσουν, χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνσή του, αναλυτική κατάσταση των οφειλών του προς αυτά, στην οποία θα πρέπει να αναφέρεται με ακρίβεια:

1. το ύψος της οφειλής, αναλυόμενο κατά κεφάλαιο, τόκους και έξοδα,
2. το επιτόκιο με το οποίο εκτοκίζεται η οφειλή,
3. καθώς να τον ενημερώσουν εγγράφως για το ποσό που αντιστοιχεί στο 10% της τελευταίας ενήμερης δόσης, (που είναι προσθήκη του Ν4161/2013).

Όσον αφορά την αίτηση η οποία θα κατατεθεί πάλι στο Ειρηνοδικείο, όπως προέβλεπε ο Ν 3869/10. Όμως τροποποιείτε η παρ 2 του 4^{ου} Άρθρου, όπου τώρα πρέπει ο οφειλέτης να υποβάλλει εντός 5 εργάσιμων ημερών από την κατάθεση της αίτησης:

α) έγγραφα που έχει στη διάθεση του σχετικά με την περιουσία του, τα πάσης φύσεως εισοδήματα του τους πιστωτές και τις απαιτήσεις τους και

β) υπεύθυνη δήλωση για την ορθότητα και πληρότητα των καταστάσεων που αναφέρει στην αίτηση του και για τις μεταβιβάσεις εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων , στις οποίες προέβη την τελευταία τριετία.

Με την ολοκλήρωση της κατάθεσης της αίτησης προσδιορίζεται επίσης η ημέρα επικύρωσης, κατά την οποία είτε επικυρώνεται ο ενδεχόμενος προδικαστικός συμβιβασμός από τον Ειρηνοδίκη είτε συζητείται αι ενδεχόμενο αίτημα για την έκδοση προσωρινής διαταγής και τη λήψη προληπτικών μέτρων (άρθρο 4 § 3). Η μέρα της επικύρωσης ορίζεται 2 μήνες μετά την κατάθεση της αίτησης. Μέχρι την ημέρα της

επικύρωσης απαγορεύεται η λήψη καταδιωκτικών μέτρων κατά του οφειλέτη. Από την ημέρα κατάθεσης της αίτησης ο οφειλέτης υποχρεώνεται να προβαίνει συμμετρως προς τους πιστωτές του στις μηνιαίες καταβολές

Το άρθρο 4 § 4 του Ν 3869/10 καταργείται, όπου οφειλέτης κατέθετε στη γραμματεία του δικαστηρίου έγγραφο της περιουσιακής του κατάστασης.

Στο 5 Άρθρο του νόμου 3869/10 εκτός από τον τίτλο που ήταν "Επίδοση της αίτησης" Κι έγινε "Προδικασία" έγιναν και οι εξής τροποποιήσεις και προσθήκες από το άρθρο 13 του Ν4161/2013 :

Ο οφειλέτης πρέπει μέσα σε 15 ημέρες να την επιδώσει την αίτηση στους πιστωτές και στους εγγυητές(ενώ ήταν 1 μήνας). Οι πιστωτές του πρέπει μέσα σε ένα μήνα να καταθέσουν στο φάκελο τις απόψεις τους για το σχέδιο ρύθμισης των οφειλών του αιτούντος (ενώ ήταν 2 μήνες). Εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις συναίνεσης επέρχεται ο προδικαστικός συμβιβασμός των μερών που επικυρώνεται από τον Ειρηνοδίκη στην ταχθείσα ημέρα και επιφέρει την ανάκληση της αίτησης (άρθρο 5 §1). Εάν δεν επέλθει συμβιβασμός και επικύρωση , ο ειρηνοδίκης αποφασίζει κατά την ημέρα επικύρωσης, για κάθε ζήτημα που χρήζει προσωρινής ρυθμίσεως και ιδίως (άρθρο 5§2):

1. για την αναστολή των καταδιωκτικών μέτρων κατά του οφειλέτη,
2. τη διατήρηση της πραγματικής και νομικής κατάστασης της περιουσίας του και
3. το ύψος των μηνιαίων δόσεων που ο οφειλέτης υποχρεούται να καταβάλλει προς τους πιστωτές που έχουν συμπεριληφθεί στην αίτηση, μέχρι την έκδοση της οριστικής απόφασης επί της αίτησης του και εφόσον υφίσταται αίτημα εξαίρεσης εκποίησης των δικαιωμάτων στην κύρια κατοικία.

Το ποσό των μηνιαίων δόσεων καταβάλλεται συμμετρως προς τους πιστωτές ενώ ο καθορισμός του πρέπει να εξασφαλίζει τη δυνατότητα κάλυψης ευλόγων δαπανών διαβίωσης του ίδιου και των προστατευόμενων μελών της οικογένειάς του.

Όμως, το ελάχιστο συνολικό ποσό καταβολής στους δανειστές δεν μπορεί να υπολείπεται των σαράντα (40) ευρώ μηνιαίως.

Εξαίρεση από τα οριζόμενα στα εδάφια 2, 3 και 4 επιτρέπεται μόνον εφόσον ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 8 παράγραφος 5 του παρόντος νόμου, οπότε είναι δυνατός ο προσδιορισμός της μηνιαίας δόσεως σε ποσό που υπολείπεται των ανωτέρω ορίων ή και ο ορισμός μηδενικών δόσεων κάτι που ορίζεται από τον Ειρηνοδίκη (άρθρο 5 §3).

Στο άρθρο 6 μετά τη συζήτηση ενώπιον του Ειρηνοδίκη κατά τη μέρα επικύρωσης ο οφειλέτης η κάθε άλλος που έχει έννομο συμφέρον μπορεί να ζητήσει από το αρμόδιο δικαστήριο που δικάζει κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων την αναστολή της εκτελεστικής διαδικασίας κατά του οφειλέτη. Η αναστολή χορηγείται έως την έκδοση της οριστικής απόφασης(άρθρο 14 παρ.1^α του Ν4161/2013).

Η παρ. 4 του Ν3869/10 καταργείται που αφορά ότι σε περίπτωση οφειλής από στεγαστικό δάνειο, το δικαστήριο μπορεί να χορήγησε αναστολή των καταδικαστικών μέτρων για την οφειλή αυτή, λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες που επιτρέπει το εισόδημα του οφειλέτη. Και προστίθεται μια νέα παράγραφος η 5^η με το νόμο 4161/2013 που αναφέρει ότι : Αναστολή της αναγκαστικής εκτέλεσης μπορεί να ζητηθεί και μετά την έκδοση της οριστικής απόφασης, εφόσον έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα έφεση από τον οφειλέτη.

Στο Άρθρο 7 αλλάζει ο τίτλος από "Δικαστικός Συμβιβασμός" γίνεται "Δυνατότητα συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς". Ακόμη οι οφειλέτες και οι πιστωτές μπορούν να συμβιβάζονται και μετά τη μέρα της επικύρωσης έως τη μέρα συζήτησης της αίτησης ενώπιον του Ειρηνοδίκη, όπου το σχέδιο επικυρώνεται και αποκτά πλέον ισχύ δικαστικού συμβιβασμού.

Στο Άρθρο 8 παρ 2 αναφέρει ο ν 4161/2013 ότι αν τα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη δεν είναι επαρκή, το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τα πάσης φύσεως εισοδήματά του, ιδίως εκείνα από την προσωπική του εργασία, τη δυνατότητα συνεισφοράς της συζύγου, και σταθμίζοντας αυτά με τις βιοτικές ανάγκες του ίδιου, τον υποχρεώνει να καταβάλλει μηνιαίως και για χρονικό διάστημα 3 έως 5 ετών (ενώ ήταν 4 ετών)ορισμένο ποσό για την ικανοποίηση των απαιτήσεων των πιστωτών του συμμετρως διανεμόμενο. Όλα τα υπόλοιπα άρθρα ορίζονται όπως στον Ν 3869/2010.

Όσον αφορά το άρθρο 9 η αξία της κύριας κατοικίας θα πρέπει να μην υπερβαίνει το προβλεπόμενο όριο αφορολόγητης απόκτησης πρώτης κατοικίας, προσαυξημένο κατά 50%. Στο βαθμό που αυτό συμβαίνει, το δικαστήριο ρυθμίζει την ικανοποίηση των απαιτήσεων των πιστωτών μέχρι το ποσό που ανέρχεται στο ογδόντα τοις εκατό (80%) από (85%) που ήταν , της εμπορικής αξίας της κύριας κατοικίας. Επίσης η μέγιστη περίοδος τοκοχρεολυτικής εξόφλησης της συνολικής οφειλής, για τη διάσωση της κύριας κατοικίας, δεν μπορεί να υπερβαίνει τα είκοσι έτη (άρθρο 9 §2) ΕΚΤΟΣ αν η διάρκεια των συμβάσεων που χορηγήθηκαν πιστώσεις στον οφειλέτη ήταν μεγαλύτερη των 20 ετών, οπότε ο Ειρηνοδίκης δύναται να προσδιορίσει μεγαλύτερη διάρκεια, η οποία όμως δεν υπερβαίνει τα τριάντα πέντε έτη (προσθήκη με το άρθρο 17 παρ.1 και2 του Ν4161/2013).

Αν ο οφειλέτης κατοικεί ή διαμένει σε ξένο ακίνητο και ο σύζυγος αυτού δεν διαθέτει ακίνητο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κατοικία, τότε οι διατάξεις θα εφαρμοστούν και για το μοναδικό ακίνητο του οφειλέτη που χρησιμοποιείται ως κατοικία. Και με την προσθήκη του Ν4161/2013 η προστασία του ακινήτου θα ισχύει και εφόσον ο οφειλέτης έχει την επικαρπία ή ψιλή κυριότητα ή ιδανικό μερίδιο επί αυτών (προσθήκη με το άρθρο 17 παρ.1 και2 του Ν4161/2013). Τέλος νέα προσθήκη που έγινε με τον 4161/2013 αναφέρει ότι αν οι πραγματοποιηθείσες καταβολές στους πιστωτές υπολείπονται με ατόν που ορίζονται με την οριστική απόφαση του δικαστηρίου , ο οφειλέτης υποχρεούται να εξοφλήσει το ποσό της διαφοράς που υπολείπεται. Το ποσό αποπληρώνεται εντόκως μέσα σε ένα έτος από τη λήξη των καταβολών, με επιτόκιο αυτό των Πράξεων Κύριας Αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ, προσαυξημένο κατά 2.5 εκατοστιαίες μονάδες.

4.2 Νόμος 4336/2015 & Νόμος 4346/2015

Κεφάλαιο Α΄ Τροποποιήσεις του ν.3869/10 (Α΄ 130)

« Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις»

Άρθρο 1

Πεδίο εφαρμογής

Φυσικά πρόσωπα που στερούνται πτωχευτικής ικανότητας υπό την έννοια του άρθρου 2 του ν. 3588/2007 και έχουν περιέλθει, χωρίς δόλο, σε μόνιμη και γενική αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών τους, δικαιούνται να υποβάλουν στο αρμόδιο δικαστήριο αίτηση για την ρύθμιση των οφειλών τους κατά τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Την ύπαρξη δόλου αποδεικνύει ο πιστωτής. Απαλλαγή του οφειλέτη σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου από τα χρέη του, όπως αυτά περιγράφονται στην αίτηση της παραγράφου 1 του άρθρου 4 επιτρέπεται μόνο μία φορά. Απαίτηση πισωτή, η οποία δεν έχει συμπεριληφθεί στην αίτηση δεν επηρεάζεται από τη διαδικασία διευθέτησης των οφειλών του αιτούντος κατά τον παρόντα νόμο.

Σημαντική προσθήκη με τον νέο νόμο γίνεται στο Άρθρο 1 παρ. 2 όπου στο πεδίο εφαρμογής του νέου νόμου εμπίπτει το σύνολο των οφειλών των προσώπων της παρ.1 προς τους ιδιώτες. Όμως περιλαμβάνονται επίσης

- a) Οι βεβαιωμένες οφειλές στη Φορολογική Διοίκηση σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ.), τον Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων (Κ.Ε.Δ.Ε.) και τον Τελωνειακό Κώδικα, όπως έχουν διαμορφωθεί με βάση τις προσαυξήσεις και τους τόκους εκπρόθεσμης καταβολής που τις επιβαρύνουν,
- b) Οι βεβαιωμένες οφειλές προς τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α΄ και β΄ βαθμού και τα νομικά πρόσωπα αυτών, όπως έχουν διαμορφωθεί με βάση τις προσαυξήσεις και τους τόκους εκπρόθεσμης καταβολής, συμπεριλαμβανομένων των οφειλών που προκύπτουν από εισφορά σε χρήμα ή τη μετατροπή εισφοράς γης σε χρήμα των προς ένταξη ή και των ήδη ενταγμένων ιδιοκτησιών, σύμφωνα με το ν

1337/1983 από φόρους και τέλη προς το Δημόσιο και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και

- c) Ασφαλιστικές οφειλές προς τους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης, όπως έχουν διαμορφωθεί με βάση τις προσαυξήσεις και τους τόκους εκπρόθεσμης καταβολής.

Οι οφειλές των προσώπων που αναφέρθηκαν παραπάνω υποβάλλονται σε ρύθμιση κατά τον παρόντα νόμο μαζί με τις οφειλές τους προς τους ιδιώτες πιστωτές.

Στην παρ 3. Του ίδιου άρθρου αναφέρετε ότι οι οφειλές του εδαφίου β της 2 παρ. πρέπει να:

- a) Έχουν γεννηθεί ένα έτος πριν από την κατάθεση της αίτησης
- b) Βεβαιώνονται στη Φορολογική Διοίκηση μετά από παραίτηση από την άσκηση του δικαιώματος ή και του δικογράφου οποιουδήποτε ένδικου βοηθήματος ή μέσω αρμόδιου δικαστηρίου ή προσφυγής ενώπιον διοικητικής αρχής μέχρι την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης.

Στην νέα παρ. 4 του ίδιου άρθρου αναφέρετε ότι δεν εμπίπτουν στο νόμο οι οφειλές οι οποίες:

- a. Έχουν αναληφθεί το τελευταίο έτος πριν την κατάθεση της αίτησης,
- b. Δημιουργήθηκαν από αδίκημα που τελέστηκε από τον οφειλέτη με δόλο ή βαρεία αμέλεια,
- c. Συνίστανται σε διοικητικά πρόστιμα ή χρηματικές ποινές,
- d. Αφορούν στην υποχρέωση διατροφής συζύγου ή ανήλικου τέκνου.

Άρθρο 2

Διαδικασία προδικαστικού συμβιβασμού

Σχεδόν όλα παραμένουν τα ίδια με τις αλλαγές του νόμου 4161/2013. Προστίθεται και αλλάζει η παρ. 4 η οποία αναφέρει ότι το Δημόσιο, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης α΄ και β΄ βαθμού, τα νομικά πρόσωπα αυτών και οι Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (όπως και τα πιστωτικά ιδρύματα) υποχρεούνται κατόπιν υποβολής του σχετικού αιτήματος του οφειλέτη να παραδώσουν σε αυτόν εντός δέκα ημερών αναλυτική κατάσταση:

- a) Των βεβαιωμένων οφειλών στην Φορολογική Διοίκηση σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ.), τον Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων (Κ.Ε.Δ.Ε.) αναλύόμενες σε κεφάλαιο, προσαυξήσεις και τόκους εκπρόθεσμης καταβολής, αναφέροντας και το επιτόκιο εκπρόθεσμης καταβολής,
- b) Των βεβαιωμένων οφειλών προς τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α΄ και β΄ βαθμού και τα νομικά πρόσωπα αυτών, αναλύόμενες σε κεφάλαιο, προσαυξήσεις και τόκους εκπρόθεσμης καταβολής,
- c) Των βεβαιωμένων Ασφαλιστικών οφειλών προς τους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης.

Αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της αίτησης παραμένει το Ειρηνοδικείο στην περιφέρεια του οποίου ο οφειλέτης έχει την κατοικία του (Άρθρο 3).

Άρθρο 4

Κατάθεση αίτησης και εγγράφων

Επίσης αντικαθίστανται στο άρθρο 4 του ν.3869/2010 η παράγραφος 6 ως εξής:

Από την ολοκλήρωση της κατάθεσης της αίτησης και εφεξής:

1. ο οφειλέτης υποχρεούται να προβαίνει συμμετρως προς τους πιστωτές του στις μηνιαίες καταβολές,
2. αναστέλλεται μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης η παραγραφή των απαιτήσεων των πιστωτών που έχουν συμπεριληφθεί στην αίτηση του οφειλέτη και
3. επέρχεται η λύση της μέχρι τότε ισχύουσας ρύθμισης ή διευκόλυνσης ή τμηματικής καταβολής των οφειλών της παραγράφου 2 του άρθρου 1, οι οποίες κατά την ημερομηνία κατάθεσης της αιτήσεως του οφειλέτη για την υπαγωγή στη διαδικασία του παρόντος νόμου, τελούν σε αναστολή διοικητική, δικαστική ή εκ του νόμου ή έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση ή διευκόλυνση τμηματικής καταβολής κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο 3 του άρθρου 1 του παρόντος νόμου.

Το Άρθρο 5 Προδικασία παραμένει το ίδιο εκτός μιας νέας προσθήκης ‘Ταχεία Διευθέτηση Μικροοφειλών’.

Παρ. 1 Εφόσον ο οφειλέτης αποδεικνύει ότι:

- a. κατά τη μέρα υποβολής της αίτησης και επικύρωσης της δεν διαθέτει οποιαδήποτε ακίνητη περιουσία
- b. τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία δεν υπερβαίνουν το ποσό των 1000 ευρώ
- c. οι οφειλές της αίτησης συνιστούν το σύνολο των υποχρεώσεων του οφειλέτη
- d. το ύψος των υπο β’ οφειλών δεν υπερβαίνουν τις 20000 ευρώ
- e. δεν υπάρχουν εμπραγμάτως ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο ασφαλισμένοι πιστωτές
- f. τα πάσης φύσεως εισοδήματα πριν την ημέρα της επικύρωσης είναι μηδενικά και
- g. είναι συνεργάσιμος σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος

και αφού οι πιστωτές δεν αμφισβητούν την αίτηση του οφειλέτη, ο Ειρηνοδίκης μπορεί να διατάξει, δικάζοντας κατά την διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, την προσωρινή απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη που περιλαμβάνονται στην αίτηση.

Παρ.2 Η προσωρινή απαλλαγή χορηγείται για διάστημα δεκαοκτώ (18) μηνών. Επίσης για όσο χρόνο διαρκεί η προσωρινή απαλλαγή του οφειλέτη αναστέλλονται τα πάσης φύσεως ατομικά καταδιωκτικά μέτρα εναντίον του.

Παρ.3 Σε περίπτωση μεταβολής της περιουσιακής ή εισοδηματικής κατάστασης του οφειλέτη κατά τη διάρκεια της προσωρινής απαλλαγής, μπορεί να κατατεθεί αίτηση από όποιον έχει έννομο συμφέρον στον Ειρηνοδίκη. Ο οφειλέτης μπορεί να κηρυχτεί έκπτωτος και να γίνει άρση της αναστολής των ατομικών καταδιωκτικών μέτρων εναντίον του.

Τροποποιείται και το άρθρο 8 παρ. 2 όπου αν τα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη δεν είναι επαρκή, το δικαστήριο αφού αφαιρέσει το ποσό που απαιτείται για την κάλυψη των εύλογων δαπανών διαβίωσης του ίδιου και της οικογένειάς του, όπως αυτές προσδιορίζονται στην Έρευνα Οικονομικών Προϋπολογισμών (Ε.Ο.Π.) που διενεργεί κάθε χρόνο η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, και στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι

δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης που βαρύνουν τον οφειλέτη , διατάσσει την καταβολή μηνιαίως, για χρονικό διάστημα 3 – 5 ετών του ποσού που απομένει για την ικανοποίηση των πιστωτών, συμμετρως διανεμόμενου. Στο ανωτέρω διάστημα των τριών ετών υπολογίζεται τόσο το διάστημα των μηδενικών καταβολών όσο και το διάστημα, μέσα στο οποίο ο οφειλέτης πρέπει να προβαίνει σε μικρές καταβολές μικρού ύψους, ενώ και στην περίπτωση του ορισμού μηδενικών καταβολών πρέπει να διανυθεί το χρονικό αυτό διάστημα του άρθ. 8 παρ. 2 του Ν. 3869/2010, προκειμένου να απαλλαγεί ο οφειλέτης από το υπόλοιπο των χρεών του . Η παρ. 3 ισχύει με τον παλιό νόμο για την εγγραφή του οφειλέτη στο ΟΑΕΔ αν δεν εργάζεται και η παρ 5 όπου αν υπάρχει χρόνια ανεργία χωρίς υπαιτιότητα του οφειλέτη , όπως για σοβαρά προβλήματα υγείας οι καταβολές μπορεί να είναι και μηδενικές. Σε 5 μήνες ορίζεται νέα δικάσιμος για επαναπροσδιορισμό των μηνιαίων καταβολών.

Σημαντικές τροποποιήσεις έγιναν και στο Άρθρο 9 ‘Διαδικασία ρευστοποίησης περιουσίας - Προστασία κύριας κατοικίας’

Σύμφωνα με τη παρ. Εφόσον υπάρχει ρευστοποιήσιμη περιουσία, η εκποίηση της οποίας κρίνεται απαραίτητη για την ικανοποίηση των πιστωτών ή όταν το δικαστήριο κρίνει αναγκαίο να παρακολουθήσει και να υποβοηθήσει την εκτέλεση των όρων ρύθμισης των οφειλών για την απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη ή την εξασφάλιση των συμφερόντων των πιστωτών ορίζεται εκκαθαριστής. Εκκαθαριστής μπορεί να ορίζεται το πρόσωπο που προτείνουν πιστωτές οι οποίοι αντιπροσωπεύουν την πλειοψηφία των πιστώσεων ή πρόσωπο από τον κατάλογο των πραγματογνωμόνων που προβλέπεται στο άρθρο 371 του ΚΠολΔ. Έργο του εκκαθαριστή είναι αυτό που προσδιορίζεται ειδικά με την απόφαση του διορισμού του και, σε κάθε περίπτωση,

- a. η διαχείριση της περιουσίας του οφειλέτη,
- b. η διασφάλισή της σε όλο το νόμιμο ύψος της χάριν των πιστωτών,
- c. η πρόσφορη εκποίησή της και
- d. η διανομή του προϊόντος της εκποίησης στους πιστωτές.

Οι διατάξεις του Πτωχευτικού Κώδικα περί συνδίκου εφαρμόζονται αναλόγως και στον εκκαθαριστή. Από τη ρευστοποιήσιμη περιουσία του οφειλέτη, εξαιρούνται τα πράγματα που ορίζονται ως ακατάσχετα, σε εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 953 του ΚΠολΔ.

Όλη η περιουσία του οφειλέτη που δεν εξαιρείται από την κατάσχεση κατά το άρθρο 953 ΚΠολΔ θα κατάσχεται και θα εκποιείται με σκοπό την ικανοποίηση των δανειστών. Οι απαιτήσεις των πιστωτών ικανοποιούνται σύμφωνα με τα οριζόμενα στον ΚΠολΔ.

Στο άρθρο 9 η §2 του ν. 3869/2010 αντικαθίσταται ως εξής:

Μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 2018 ο οφειλέτης μπορεί να υποβάλει στο δικαστήριο πρόταση εκκαθάρισης και σχέδιο διευθέτησης οφειλών ζητώντας να εξαιρεθεί από την εκποίηση βεβαρημένο ή μη με εμπράγματα ασφάλεια ακίνητο, εφόσον, στο πρόσωπο του οφειλέτη, πληρούνται σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις:

1. το συγκεκριμένο ακίνητο χρησιμεύει ως κύρια κατοικία του,
2. το μηνιαίο διαθέσιμο οικογενειακό του εισόδημα δεν υπερβαίνει τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης, όπως αυτές προσδιορίζονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 5 του παρόντος, προσαυξημένες κατά εβδομήντα τοις εκατό (70%),
3. η αντικειμενική αξία της κύριας κατοικίας κατά το χρόνο συζήτησης της αίτησης δεν υπερβαίνει τις εκατόν ογδόντα χιλιάδες (180.000) ευρώ για τον άγαμο οφειλέτη, προσαυξημένη κατά σαράντα χιλιάδες ευρώ (40.000) ευρώ για τον έγγαμο οφειλέτη και κατά είκοσι χιλιάδες (20.000) ευρώ ανά τέκνο και μέχρι τρία (3) τέκνα και
4. ο οφειλέτης είναι συνεργάσιμος δανειολήπτης, βάσει του Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών, όπου αυτός εφαρμόζεται. Το σχέδιο διευθέτησης οφειλών θα προβλέπει ότι ο οφειλέτης θα καταβάλλει το μέγιστο της δυνατότητας αποπληρωμής του και ότι καταβάλλει ποσό τέτοιο ώστε οι πιστωτές του δεν θα βρεθούν, χωρίς τη συναίνεσή τους, σε χειρότερη οικονομική θέση από αυτήν στην οποία θα βρίσκονταν σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης.

Με απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος ορίζονται η διαδικασία και τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της μέγιστης ικανότητας αποπληρωμής του οφειλέτη και τον προσδιορισμό του ποσού το οποίο θα ελάμβαναν οι πιστωτές σε

περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης, καθώς και για τον προσδιορισμό της ενδεχόμενης ζημίας των πιστωτών.

Μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 2018, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες στο πρόσωπο του οφειλέτη πληρούνται σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις:

1. το συγκεκριμένο ακίνητο χρησιμεύει ως κύρια κατοικία του,
2. το μηνιαίο διαθέσιμο οικογενειακό του εισόδημα υπολείπεται ή είναι ίσο των ευλόγων δαπανών διαβίωσης,
3. η αντικειμενική αξία της κύριας κατοικίας του κατά το χρόνο συζήτησης της αίτησης δεν υπερβαίνει τις εκατόν είκοσι χιλιάδες (120.000) ευρώ για τον άγαμο οφειλέτη, προσαυξημένη κατά σαράντα χιλιάδες (40.000) ευρώ για τον έγγαμο οφειλέτη και κατά είκοσι χιλιάδες (20.000) ευρώ ανά τέκνο και μέχρι τρία τέκνα,
4. είναι συνεργάσιμος δανειολήπτης, βάσει του Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών, όπου αυτός εφαρμόζεται και
5. βρίσκεται σε πραγματική αδυναμία πληρωμής των μηνιαίων καταβολών, όπως αυτές ορίζονται στο σχέδιο διευθέτησης οφειλών της προηγούμενης παραγράφου, διασφαλίζεται, ότι οι πιστωτές δεν θα βρεθούν, χωρίς τη συναίνεσή τους, σε χειρότερη οικονομική θέση από αυτήν στην οποία θα βρίσκονταν σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης, με τον ακόλουθο τρόπο.

Ο οφειλέτης μπορεί να υποβάλει αίτηση στο Ελληνικό Δημόσιο για τη μερική κάλυψη του ποσού της μηνιαίας καταβολής του σχεδίου διευθέτησης οφειλών του παρόντος άρθρου, το οποίο ορίζει η δικαστική απόφαση. Ο οφειλέτης υποχρεούται να καταβάλει το μέγιστο της δυνατότητας αποπληρωμής του και σε κάθε περίπτωση υποχρεούται στην καταβολή ελάχιστης συνεισφοράς. Η συνεισφορά του Ελληνικού Δημοσίου στο παραπάνω σχέδιο διευθέτησης οφειλών δεν μπορεί να υπερβαίνει σε διάρκεια τα τρία (3) έτη, και καταβάλλεται στους πιστωτές, υπό την προϋπόθεση ότι ο οφειλέτης παραμένει συνεπής στην καταβολή της ελάχιστης συνεισφοράς.

Με απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Οικονομικών, η οποία θα εκδοθεί έως 31 Δεκεμβρίου 2015, καθορίζονται:

1. τα κριτήρια προσδιορισμού του ύψους της συνεισφοράς του Δημοσίου,
2. της ελάχιστης συνεισφοράς του οφειλέτη,
3. καθώς και οι ειδικότεροι όροι και προϋποθέσεις για την εφαρμογή του νόμου.

Μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2016 το Δημόσιο έχει τη δυνατότητα να προβεί σε μερική κάλυψη της διαφοράς μεταξύ του ποσού που καταβάλλει ο οφειλέτης, που πληροί τις παραπάνω προϋποθέσεις και του ποσού που ορίζεται στο σχέδιο διευθέτησης οφειλών. Στην περίπτωση αυτή το σχέδιο διευθέτησης οφειλών θεωρείται ότι εξυπηρετείται και οποιοδήποτε μη καταβληθέν ποσό κεφαλαιοποιείται στο υπολειπόμενο ποσό του σχεδίου διευθέτησης οφειλών.

Οι όροι και προϋποθέσεις της εξόφλησης της οφειλής αυτής από το Ελληνικό Δημόσιο στους πιστωτές για το 2016 ορίζονται ομοίως με την ανωτέρω απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Οικονομικών.

Η εξυπηρέτηση της οφειλής γίνεται με επιτόκιο που δεν υπερβαίνει αυτό της ενήμερης οφειλής ή το μέσο επιτόκιο στεγαστικού δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο που ίσχυε, σύμφωνα με το στατιστικό δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος κατά τον τελευταίο μήνα για τον οποίο υφίσταται μέτρηση, αναπροσαρμοζόμενο με επιτόκιο αναφοράς αυτό των Πράξεων Κύριας Αναχρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ή, σε περίπτωση καθορισμού σταθερού επιτοκίου, το μέσο επιτόκιο στεγαστικού δανείου για ανάλογη της ρύθμισης περίοδο, όπως ομοίως προκύπτει από το στατιστικό δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος, και χωρίς ανατοκισμό.

Για τον προσδιορισμό της περιόδου τοκοχρεολυτικής εξόφλησης της οριζόμενης συνολικής οφειλής λαμβάνεται υπόψη το συνολικό ύψος της οφειλής και η οικονομική δυνατότητα του οφειλέτη. Η περίοδος πάντως αυτή δεν μπορεί να υπερβαίνει τα είκοσι (20) έτη εκτός αν η διάρκεια των συμβάσεων δυνάμει των οποίων χορηγήθηκαν οι πιστώσεις στον οφειλέτη ήταν μεγαλύτερη των είκοσι (20) ετών, οπότε ο Ειρηνοδίκης δύναται να προσδιορίσει μεγαλύτερη διάρκεια η οποία πάντως δεν υπερβαίνει τα τριάντα πέντε (35) έτη. Οι απαιτήσεις των πιστωτών ικανοποιούνται από τις καταβολές του οφειλέτη.

Αν κατά τη διάρκεια της αποπληρωμής του σχεδίου διευθέτησης οφειλών, ο οφειλέτης πωλήσει την κύρια κατοικία του και το τίμημα από την πώληση υπερβαίνει το ποσό της διευθετημένης δανειακής οφειλής, όπως αυτή καθορίζεται από τη δικαστική απόφαση, για την οποία έχει εγγράφει προσημείωση ή υποθήκη στην κύρια κατοικία, τότε το ήμισυ της διαφοράς κατανέμεται υπέρ των ενέγγυων και προνομιούχων πιστωτών.

Σε κάθε περίπτωση το ποσό το οποίο λαμβάνει ο κάθε πιστωτής από την παραπάνω κατανομή, δεν μπορεί να είναι ανώτερο του ποσού που θα λάμβανε δυνάμει του σχεδίου διευθέτησης οφειλών. Η έναρξη ισχύος του παρούσας παραγράφου ορίζεται από 1 Ιανουαρίου 2016.

Κατά την παρ. 3, Η μη τήρηση από τον οφειλέτη των υποχρεώσεων που, επιτρέπει στον πιστωτή να κινήσει διαδικασίες αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του οφειλέτη και της μοναδικής κατοικίας του. Καταγγελία της ρύθμισης της παραγράφου 2 επιτρέπεται εφόσον ο οφειλέτης καθυστερεί υπαίτιως την καταβολή τεσσάρων διαδοχικών μηνιαίων δόσεων ετησίως ή καθυστερεί την καταβολή δόσεων της ρύθμισης, έτσι το συνολικό ύψος του ποσού σε καθυστέρηση να υπερβαίνει αθροιστικώς την αξία τεσσάρων (4) μηνιαίων δόσεων ετησίως. Αν ο οφειλέτης κατοικεί ή διαμένει σε ξένο ακίνητο [και ο σύζυγος αυτού δεν διαθέτει ακίνητο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κατοικία], (οι αγκύλες διαγράφονται με τον νέο νόμο) τότε οι διατάξεις της παρούσας παραγράφου εφαρμόζονται και για το μοναδικό ακίνητο του οφειλέτη που μπορεί να «χρησιμοποιηθεί ως **κύρια** κατοικία.» (ενώ πριν ήταν σκέτο κατοικία) Η προστασία του ακινήτου, σύμφωνα με τα προηγούμενα, ισχύει και εφόσον ο οφειλέτης έχει την επικαρπία ή ψιλή κυριότητα ή ιδανικό μερίδιο επ' αυτών.

4.3 Νόμος 4549/2018

Κεφάλαιο Β΄ Τροποποιήσεις του Ν.3869/2010 (Α΄130)

Με διατάξεις του νόμου 4549/2018 επέρχονται σημαντικές αλλαγές στον αποκαλούμενο «νόμο Κατσέλη» (3869/2010) για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά. Συγκεκριμένα οι αλλαγές που έχουν προστεθεί είναι οι εξής:

Πεδίο εφαρμογής

Η αποδοχή υπερχρεωμένης κληρονομίας από τους νόμιμους μεριδούχους του αρχικού οφειλέτη, ακόμα κι αν γίνεται εν γνώσει της υπερχρέωσης, δεν συνιστά από μόνη της και χωρίς τη συνδρομή άλλων περιστάσεων δόλια περιέλευση σε αδυναμία πληρωμής χρηματικών οφειλών (άρθρο 56 ν.4549/2018, προσθήκη στο ν.3869/2010 άρθρο 1§1).

Διαδικασία προδικαστικού συμβιβασμού

Στο άρθρο 57 ν.4549/2018, στη διαδικασία προδικαστικού συμβιβασμού επισημαίνεται ότι τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται μέσα σε 30 μέρες από την υποβολή σε αυτά σχετικού αιτήματος του οφειλέτη να του παραδώσουν, χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνσή του, αναλυτική κατάσταση των οφειλών του προς αυτά, στην οποία θα πρέπει να αναφέρεται με ακρίβεια το ύψος της οφειλής, αναλυόμενο κατά κεφάλαιο, τόκους και έξοδα, ο αριθμός και η ημερομηνία σύναψης της δανειακής σύμβασης, εφόσον είναι διαθέσιμα, το επιτόκιο με το οποίο εκτοκίζεται η οφειλή, καθώς και το ποσό που αντιστοιχεί στο 10% της τελευταίας ενήμερης δόσης.

Κατάθεση αίτησης και εγγράφων

Στο άρθρο 58 του ν.4549/2018 προστίθενται επίσης οι εξής περιπτώσεις του άρθρου 4§ 2 του ν. 3869/2010:

1. Δήλωση του οφειλέτη ότι παρέχει άδεια σε οποιοδήποτε πιστωτικό ίδρυμα, στην ημεδαπή ή στην αλλοδαπή, να διαβιβάζει, έως τη συζήτηση της αίτησης, στους πιστωτές κατά των οποίων στρέφεται η αίτηση, την κίνηση των τραπεζικών του λογαριασμών και των λοιπών τραπεζικών προϊόντων για τη χρονική περίοδο από πέντε (5) έτη πριν την άσκηση της αίτησης έως την ημέρα της συζήτησής της, καθώς και ότι παρέχει άδεια

προς τους πιστωτές, κατά των οποίων στρέφεται αίτηση, να προβαίνουν αποκλειστικά για το σκοπό δικαστικής και εξώδικης διαχείρισης της αίτησης σε επεξεργασία και ανταλλαγή των δεδομένων που κατέχουν ή λαμβάνουν από τα πιστωτικά ιδρύματα,

2. Υπεύθυνη δήλωση του οφειλέτη ότι δεν έχει πτωχευτική ικανότητα.

Επίσης, εάν η γραμματεία σημειώσει στο φάκελο της αίτησης ότι ο οφειλέτης έχει εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα, ο Ειρηνοδίκης αποφασίζει μέσα σε δέκα (10) ημέρες αν μέχρι την ημέρα της επικύρωσης ή της συζήτησης της αναστολής ή της αίτησης θα ισχύει η απαγόρευση των καταδιωκτικών μέτρων κατά του οφειλέτη. Προς το σκοπό αυτόν ο Ειρηνοδίκης εξετάζει αποκλειστικά και μόνο τη συνδρομή εμπορικής ή όχι ιδιότητας του οφειλέτη (άρθρο 4 προσθήκη παρ.5α).

Η παρ.4 του άρθρου 5 αντικαθιστάται ως εξής:

Επιπρόσθετα, εάν ο οφειλέτης καθυστερεί την καταβολή των δόσεων που ορίζονται από τον Ειρηνοδίκη, με συνέπεια το συνολικό ύψος του ποσού σε καθυστέρηση να υπερβαίνει αθροιστικώς την αξία τριών (3) μηνιαίων δόσεων, διαδοχικών ή μη, ο θιγόμενος πιστωτής μπορεί να επιδώσει στον οφειλέτη εξώδικη όχληση με την οποία τον καλεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του εντός τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών. Αν ο οφειλέτης δεν συμμορφωθεί, παύει να ισχύει αυτοδικαίως έναντι όλων των πιστωτών η διαταχθείσα αναστολή των καταδιωκτικών μέτρων και κάθε άλλου ανασταλτικού μέτρου, από την ημέρα που ο θιγόμενος πιστωτής επιδώσει σχετική δήλωση στους υπόλοιπους πιστωτές, υπό την προϋπόθεση ότι θα καταθέσει σχετικό σημείωμα με ενσωματωμένη την ανωτέρω αναφερόμενη εξώδικη όχληση στο φάκελο που τηρείται στο αρμόδιο δικαστήριο. Στην περίπτωση αυτή, ο οφειλέτης μπορεί να ζητήσει από τον αρμόδιο δικαστή την εκ νέου χορήγηση προσωρινής διαταγής αν αποδεικνύει ότι η μη καταβολή των δόσεων, οφείλεται σε γεγονός ανωτέρας βίας, μη δυνάμενο να αντιμετωπιστεί με αίτηση μεταρρύθμισης της αρχικής προσωρινής διαταγής ή ότι ο θιγόμενος πιστωτής άσκησε καταχρηστικά το δικαίωμα των προηγούμενων εδαφίων.

Προστίθεται επίσης στη Δικαστική ρύθμιση χρεών άρθρο 8 παρ.1 ότι δεν μπορεί να υποβληθεί νέα αίτηση, εάν η αρχική αίτηση απορρίφθηκε λόγω δόλου του οφειλέτη

ως προς την περιέλευσή του σε μόνιμη και γενική αδυναμία πληρωμής των ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών του λόγω δόλιας παράβασης του καθήκοντος ειλικρινούς δήλωσης (άρθρο 10).

Ο Ειρηνοδίκης ή το κατά περίπτωση αρμόδιο δικαστήριο μπορεί να διατάξει την ανάκληση της προσωρινής διαταγής της παραγράφου 2 και αν ο οφειλέτης καθυστερεί συστηματικά την καταβολή των δόσεων που ορίζονται με αυτήν, χωρίς το συνολικό ύψος του ποσού σε καθυστέρηση να υπερβαίνει αθροιστικώς την αξία τριών (3) μηνιαίων δόσεων, οπότε επέρχεται η έννομη συνέπεια. Οι διάδικοι καλούνται προ δέκα (10) ημερών.

Αν ο οφειλέτης αποβιώσει όσο η αίτησή του είναι εκκρεμής, η δίκη καταργείται. Αν ο οφειλέτης αποβιώσει πριν την απαλλαγή του οι απαιτήσεις των πιστωτών επανέρχονται στο ύψος, στο οποίο θα βρίσκονταν αν δεν είχε υποβληθεί η αίτηση, μειωμένο κατά τα ποσά που καταβλήθηκαν από τον κληρονομούμενο. Η παύση ή ο περιορισμός της τοκογονίας δεν ανατρέπονται για το χρονικό διάστημα μέχρι το θάνατο του οφειλέτη.

Αν το δικαστήριο είχε διατάξει την εξαίρεση της πρώτης κατοικίας του κληρονομούμενου από τη ρευστοποίηση, και ο κληρονόμος χρησιμοποιεί το ίδιο ακίνητο ως δική του κύρια κατοικία, μπορεί, εφόσον ασκήσει την αίτηση και συντρέχουν στο πρόσωπό του οι προϋποθέσεις παραδοχής της, να ζητήσει την εφαρμογή της παραγράφου 2 του άρθρου 9 χωρίς το χρονικό περιορισμό του πρώτου εδαφίου αυτής. Στην περίπτωση αυτή εξακολουθεί να ισχύει ο κανόνας της μη χειροτέρευσης της θέσης των πιστωτών σε σχέση με την περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης, ωστόσο για τον προσδιορισμό του σχεδίου διευθέτησης οφειλών, το ποσό, το οποίο θα λάμβαναν οι πιστωτές σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης, μειώνεται κατά το αντίστοιχο ποσό που καταβλήθηκε από τον κληρονομούμενο.

Προστασία κύριας κατοικίας σύμφωνα με το νόμο 4549/2018

Όπως είδαμε στην περίπτωση της ρύθμισης όσον αφορά τη διάσωση της κύριας κατοικίας, αν και φαίνεται να έχει μακροχρόνιο ορίζοντα, είναι αρκετά τα νοικοκυριά που καταβάλλουν περισσότερο από το μισό τους εισόδημα στις δόσεις για την αποπληρωμή των ενυπόθηκων δανείων, με σκοπό να διασωθεί η κύρια κατοικία τους.

Σύμφωνα με το νόμο 4549/2018, στην παρ. 2 του άρθρου 9 του ν.3869/2010 όλες οι προϋποθέσεις που ίσχυαν «Μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2018» αντικαθίσταται και ισχύουν τώρα «Μέχρι την 28η Φεβρουαρίου 2019» και επίσης ορίζει ότι ο οφειλέτης μπορεί να υποβάλει αίτηση στο Ελληνικό Δημόσιο για τη μερική κάλυψη του ποσού της μηνιαίας καταβολής του σχεδίου διευθέτησης οφειλών του παρόντος άρθρου, το οποίο ορίζει η δικαστική απόφαση, ενημερώνοντας σχετικά τους πιστωτές. Η απόφαση του δικαστηρίου επισημαίνει τη δυνατότητα αυτή στον οφειλέτη.

Μετά την παρέλευση τριάντα (30) ημερών από την ημέρα δημοσίευσης της απόφασης, οποιοσδήποτε πιστωτής μπορεί να υποβάλει την αίτηση για λογαριασμό του οφειλέτη, ενημερώνοντάς τον εγγράφως. Ο οφειλέτης υποχρεούται να καταβάλει το μέγιστο της δυνατότητας αποπληρωμής του και σε κάθε περίπτωση υποχρεούται στην καταβολή ελάχιστης συνεισφοράς. Η συνεισφορά του Ελληνικού Δημοσίου στο παραπάνω σχέδιο διευθέτησης οφειλών δεν μπορεί να υπερβαίνει σε διάρκεια τα τρία (3) έτη και καταβάλλεται στους πιστωτές υπό την προϋπόθεση ότι ο οφειλέτης παραμένει συνεπής στην καταβολή της ελάχιστης συνεισφοράς.

Αν ο οφειλέτης δεν καταβάλει εγκαίρως τη συνεισφορά του, ο θιγόμενος πιστωτής υποχρεούται να ενημερώσει εγγράφως, περιλαμβανομένου του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, το αργότερο μέσα σε έναν (1) μήνα την Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους.

Αν πιστωτής παραλείψει την ενημέρωση του προηγούμενου εδαφίου και ο οφειλέτης εκπέσει, τότε ο πιστωτής υποχρεούται να επιστρέψει στο Ελληνικό Δημόσιο με το νόμιμο τόκο τα ποσά που αυτό κατέβαλε μετά την ασυνέπεια του οφειλέτη. Καθυστέρηση του Ελληνικού Δημοσίου να καταβάλει την εγκριθείσα συνεισφορά του ουδέποτε μπορεί να οδηγήσει σε έκπτωση του οφειλέτη.

Με απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Ανάπτυξης, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Οικονομικών καθορίζονται τα κριτήρια προσδιορισμού του ύψους της συνεισφοράς του Δημοσίου, της ελάχιστης συνεισφοράς του οφειλέτη, καθώς και οι ειδικότεροι όροι και προϋποθέσεις για την εφαρμογή της παρούσας.

Επίσης προστίθενται οι παράγραφοι 2α και 2β στο άρθρο 9, με την παρ.3 **άρθρου 62 Ν.4549/2018** τα παρακάτω, Η 2α αναφέρει ότι οποιοσδήποτε διάδικος μπορεί να ζητήσει να ληφθεί υπόψη η εμπορική και όχι η αντικειμενική αξία της κύριας κατοικίας του οφειλέτη. Στην περίπτωση αυτή, το δικαστήριο διορίζει ως πραγματογνώμονα πιστοποιημένο εκτιμητή, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο περιλαμβάνεται στο Μητρώο Πιστοποιημένων Εκτιμητών της Διεύθυνσης Οικονομικού Συντονισμού και Μακροοικονομικών Προβλέψεων της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομικών. Τα έξοδα της πραγματογνωμοσύνης βαρύνουν το διάδικο που τη ζητεί.

Το αίτημα για διορισμό πραγματογνώμονα είναι απαράδεκτο, αν δεν υποβάλλεται είτε με την αίτηση είτε με αυτοτελές δικόγραφο, το οποίο κατατίθεται τουλάχιστον έξι (6) μήνες πριν την ημερομηνία συζήτησης της αίτησης. Αν το αίτημα υποβληθεί με την αίτηση, ο Ειρηνοδίκης διορίζει πραγματογνώμονα κατά την ημέρα επικύρωσης. Αν υποβληθεί με αυτοτελές δικόγραφο, ο πραγματογνώμονας διορίζεται με πράξη του αρμόδιου δικαστή, η οποία εκδίδεται μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από την κατάθεσή του, με κλήτευση των διαδίκων πριν από είκοσι τέσσερις (24) ώρες. Δεν απαιτείται διορισμός πραγματογνώμονα αν οποιοσδήποτε διάδικος προσκομίσει έκθεση πιστοποιημένου εκτιμητή του δεύτερου εδαφίου.

Αν το δικαστήριο δεν εξαιρέσει την κύρια κατοικία από τη ρευστοποίηση, τότε για τρία (3) έτη από τη δημοσίευση της απόφασης η τιμή πρώτης προσφοράς κατά τον πλειστηριασμό της δεν μπορεί να είναι κατώτερη του ορίου αξίας για την προστασία της κύριας κατοικίας.

Αν σε δύο διαδοχικούς πλειστηριασμούς, με τιμή πρώτης προσφοράς ίση με το όριο αξίας για την προστασία της κύριας κατοικίας δεν γίνει κατακύρωση, τότε ο οφειλέτης μπορεί να ζητήσει μεταρρύθμιση της απόφασης για τη δικαστική ρύθμιση των

οφειλών του, προκειμένου να εξαιρεθεί η κύρια κατοικία του από τη ρευστοποίηση, εφόσον συντρέχουν και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις.

Στη δίκη της αίτησης μεταρρύθμισης τεκμαίρεται αμάχητα ότι η εμπορική αξία της κατοικίας είναι κατώτερη του ορίου αξίας για την προστασία της, ενώ ο χρονικός περιορισμός κρίνεται με βάση το χρόνο άσκησης της αρχικής αίτησης.

Και η 2β αναφέρει επίσης ότι κατά το χρονικό διάστημα των καταβολών το δικαστήριο κατανέμει το ποσό που μπορεί να καταβάλει ο οφειλέτης διασφαλίζοντας ότι οι πιστωτές δεν θα βρεθούν χωρίς τη συναίνεσή τους σε χειρότερη οικονομική θέση από αυτήν, στην οποία θα βρίσκονταν σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης.

Η παρ.5 του άρθρου 9 του ν.3869/2010 αντικαθίσταται με την παρ.5 **άρθρου 62 Ν.4549/2018** και επισημαίνει ότι αν οι καταβολές που πραγματοποιήθηκαν δυνάμει της πρωτοβάθμιας απόφασης υπολείπονται αυτών που ορίζονται με τη δευτεροβάθμια, ο οφειλέτης υποχρεούται να εξοφλήσει άτοκα το ποσό της διαφοράς που υπολείπεται. Το δικαστήριο εντάσσει τη διαφορά αυτή στο σχέδιο διευθέτησης οφειλών ώστε να μην υπερβαίνεται η μέγιστη ικανότητα αποπληρωμής του οφειλέτη.

Η κανονική εκτέλεση από τον οφειλέτη των υποχρεώσεων επιφέρει την αυτοδίκαιη απαλλαγή του από κάθε τυχόν υφιστάμενο υπόλοιπο οφειλής έναντι όλων των πιστωτών, ακόμη και έναντι εκείνων που δεν ανήγγειλαν τις απαιτήσεις τους. Ο οφειλέτης μπορεί να ζητήσει από το Ειρηνοδικείο, με αίτηση που κοινοποιείται στους πιστωτές και εκδικάζεται με τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, την πιστοποίηση της απαλλαγής του από το υπόλοιπο των οφειλών.

Αν ο οφειλέτης καθυστερεί την εκπλήρωση των υποχρεώσεων από τη ρύθμιση οφειλών, με συνέπεια το συνολικό ύψος του ποσού σε καθυστέρηση να υπερβαίνει αθροιστικώς την αξία τριών (3) μηνιαίων δόσεων, διαδοχικών ή μη, ο θιγόμενος πιστωτής μπορεί να επιδώσει στον οφειλέτη εξώδικη όχληση με την οποία τον καλεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του εντός τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών.

Αν ο οφειλέτης δεν συμμορφωθεί προσηκόντως, εκπίπτει αυτοδικαίως από τη ρύθμιση έναντι όλων των πιστωτών από την ημέρα που ο θιγόμενος πιστωτής επιδώσει σχετική δήλωση στους υπόλοιπους πιστωτές, υπό την προϋπόθεση ότι θα καταθέσει

σχετικό σημείωμα με ενσωματωμένη την ανωτέρω αναφερόμενη εξώδικη όγκληση στο φάκελο που τηρείται στο αρμόδιο δικαστήριο. Στην περίπτωση αυτή, ο οφειλέτης μπορεί να ζητήσει από το Ειρηνοδικείο την ανατροπή της έκπτωσής του αν αποδεικνύει ότι η μη καταβολή των δόσεων οφείλεται σε γεγονός ανωτέρας βίας, μη δυνάμενο να αντιμετωπιστεί με αίτηση μεταρρύθμισης της απόφασης ή ότι ο θιγόμενος πιστωτής άσκησε καταχρηστικά το δικαίωμα της παρούσας παραγράφου.

4.4 Νόμος 4605/2019

«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΔΟΤΗΣΗΣ ΑΠΟΠΛΗΡΩΜΗΣ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΜΕ ΥΠΟΘΗΚΗ ΣΕ ΚΥΡΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑ»

Ο Ν.4605/19 που είναι και ο τελευταίος που προβλέπει την προστασία της πρώτης κατοικίας, δεν έχει κλείσει ούτε χρόνο και είναι η συνέχεια του Ν.3809/2010 του Νόμου Κατσέλη και όλων των υπόλοιπων τροποποιήσεων του. Σκοπός του νόμου είναι να εξασφαλίσει την προστασία της πρώτης κατοικίας για την πλειονότητα των δανειοληπτών, δηλαδή αυτών με δάνεια μικρότερα των 130.000 ευρώ (καθώς, με βάση τα επίσημα στοιχεία, το 80% των στεγαστικών δανείων αφορά ποσά μικρότερα των 130.000 ευρώ), και με περιορισμένο εισόδημα (κάτω των 36.000 ευρώ).

Οι αιτούντες δανειολήπτες πρέπει να πληρούν τις εξής προϋποθέσεις ή αλλιώς κριτήρια επιλεξιμότητας :

- Υπόλοιπο οφειλής για στεγαστικά προϊόντα μέχρι 130.000 ευρώ ανά πιστωτή και 100.000 ευρώ για επιχειρηματικά (Κόκκινο προϊόν μέχρι 31/12/2018)
- Ληξιπρόθεσμες οφειλές τουλάχιστον 90 ημερών στις 31/12/2018
- Αντικειμενική αξία πρώτης κατοικίας μέχρι 250.000 ευρώ και 175.000 ευρώ αντίστοιχα για τα επιχειρηματικά δάνεια
- Αξία υπόλοιπης περιουσίας δανειολήπτη, συζύγου και προστατευόμενων μελών (αν υπάρχουν) μέχρι 80.000 ευρώ (συμπεριλαμβανομένων τυχόν οχημάτων)
- Δάνειο συνδεδεμένο με την πρώτη κατοικία
- Καταθέσεις δανειολήπτη, συζύγου και προστατευόμενων μελών μέχρι 15.000 ευρώ
- Μη ύπαρξη τελεσίδικης απόφασης στο πλαίσιο του ν. 3869/2010 (ν. Κατσέλη) που απέρριψε την αίτηση παροχής προστασίας λόγω δολιότητας ή ύπαρξης επαρκούς περιουσίας ή που εξαιρέσε την κύρια

κατοικία του αιτούντος από τη ρευστοποίηση κατά την παρ. 2 του άρθ. 9 του ν.3869/2010.

- Εισοδηματικά κριτήρια: 12.500 ευρώ για τον άγαμο, 21.000 ευρώ για τον έγγαμο, προσαυξημένα κατά 5000 ευρώ ανά τέκνο

Εφόσον ο δανειολήπτης δεν πληρεί έστω και μια προϋπόθεση από τις παραπάνω δεν μπορεί να ενταχθεί στο υφιστάμενο πλαίσιο προστασίας και να λάβει τη βεβαίωση επιλεξιμότητας, ώστε να μπορέσει να ρυθμίσει μέσω πλατφόρμας με τον πιστωτή του και μάλιστα με επιδότηση μέρους της μηνιαίας του δόσης (μέχρι 50% για τα στεγαστικά, μέχρι 30% για τα επιχειρηματικά).

Εφόσον όμως συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις του ν. 4605/2019, τότε μπορούν να υποβάλλουν την αίτησή τους στην ειδική πλατφόρμα και να απευθυνθούν, εάν χρειάζονται οποιαδήποτε διευκρίνιση και υποστήριξη, στην Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους ή και στην Τράπεζα από όπου έχουν λάβει το δάνειο. Η πρώτη κατοικία του οφειλέτη δανειολήπτη μπορεί να σωθεί από πλειστηριασμό μόνο με την υποβολή αίτησης στην ηλεκτρονική πλατφόρμα της Ειδικής Γραμματείας Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους. Εφόσον πληροί κάποιες προϋποθέσεις, ο οφειλέτης μπορεί να εξασφαλίσει προστασία της πρώτης κατοικίας του και να ρυθμίσει με "κούρεμα" καθώς και με κρατική επιδότηση, το δάνειό του. Με τη ρύθμιση του δανείου του μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας του ν. 4605, ο δανειολήπτης κερδίζει:

- Απομείωση της ληξιπρόθεσμης οφειλής στο 120% της εμπορικής αξίας της κύριας κατοικίας.
- Ρύθμιση νέας (απομειωμένης) οφειλής με νέο τοκοχρεωλυτικό δάνειο, διάρκειας 25 ετών, με επιτόκιο Euribor + 2%.
- Επιδότηση Δημοσίου στη μηνιαία τοκοχρεωλυτική δόση σε ποσοστό 20% - 50%, ανάλογα με το ύψος του εισοδήματος.

Ο νόμος 4605 προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία στους οφειλέτες να ρυθμίσουν την οφειλή τους, λαμβάνοντας όχι μόνο "κούρεμα" αλλά και κρατική επιδότηση της μηνιαίας δόσης. Ο νόμος 4605 προσφέρει ρύθμιση του δανείου με μέσο "κούρεμα" 30% - 35% και κρατική επιδότηση της δόσης που κινείται από 20% έως 50%, ανάλογα με τη σύνθεση του νοικοκυριού και το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα, και 30% ενιαία για τα επιχειρηματικά δάνεια που έχουν ως εξασφάλιση την πρώτη κατοικία.

Τράπεζες και Δημόσιο δεν σταματούν να προβάλλουν τις δυνατότητες ευνοϊκών ρυθμίσεων οφειλών, με κρατική επιδότηση, που προσφέρει ο νόμος 4605/2019 για την προστασία της πρώτης κατοικίας, ο οποίος ήταν μέχρι 30 Απριλίου 2019 και παρατάθηκε για τρεις μήνες. Μέσα σε ένα μήνα από την υποβολή της αίτησης, ο δανειολήπτης έχει πρόταση ρύθμισης από την τράπεζα. Για να την αποδεχτεί έχει περιθώριο ενός μηνός. Αν δεν την αποδεχτεί και θέλει να κινηθεί δικαστικά, έχει διάστημα 15 ημερών για να προσφύγει στο δικαστήριο. Ωστόσο, ο δανειολήπτης πρέπει να γνωρίζει ότι αν η αίτησή του απορριφθεί, το δικαστήριο θα του επιβάλει πρόστιμο.

Εάν, δεν πληρούν τα κριτήρια προστασίας του ν. 4605/2019, να επιδιώξουν διμερή ρύθμιση με την Τράπεζά τους (Τραπεζική Διαμεσολάβηση). Οι Τράπεζες προσφέρουν πολλές διαφορετικές λύσεις, όπως ενδεικτικά επιμήκυνση της διάρκειας του δανείου για μεγάλο χρονικό διάστημα, σημαντική μείωση επιτοκίου, προγράμματα χαμηλής εκκίνησης με σταδιακή αύξηση της δόσης ανά τριετία καθώς και προγράμματα μείωσης της οφειλής μέχρι και το ύψος της αξίας της κατοικίας με διαγραφή του υπολοίπου, εάν ο οφειλέτης εξυπηρετήσει κανονικά τη ρύθμιση (φυσικά δεν γίνεται μείωση αν η αξία της κατοικίας είναι μεγαλύτερη από το δάνειο, ή εάν ο δανειολήπτης διαθέτει υψηλά εισοδήματα, ή σημαντική περιουσία). Ιδιαίτερη πρόνοια υπάρχει από τις ίδιες τις Τράπεζες για ευπαθείς ομάδες (άνεργους, ασθενείς, πολύτεκνους).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το κράτος θα επιδοτεί για συγκεκριμένο διάστημα μέρος των μηνιαίων δόσεων για όσους οφειλέτες αποδεδειγμένα πλήττονται από τον covid -19 και έχουν τραπεζικά προϊόντα που συνδέονται με την πρώτη τους κατοικία. Το πιο σημαντικό δε είναι ότι ο νέος αυτός μηχανισμός θα καλύπτει όλους τους δανειολήπτες κόκκινους (ανεξάρτητα από το πότε ‘κοκκίνισε’ το προϊόν τους), αλλά και τους πράσινους – συνεπείς δανειολήπτες που αποδεδειγμένα πλήττονται από την πανδημία και παρά την κρίση και τη μείωση των εισοδημάτων τους ήταν πάντα συνεπείς στις δανειακές τους υποχρεώσεις. Τέλος λόγω των πρωτοφανών και ιδιαίτερος δύσκολων συνθηκών των τελευταίων μηνών έχουν ανασταλεί οι πλειστηριασμοί μέχρι τις 15/05/2020 και κατά πάσα πιθανότητα θα παραταθεί και μετά από αυτή τη ημερομηνία η αναστολή τους. (Γλυκού, 2020).

5 Κεφάλαιο: Κώδικας Δεοντολογίας Νόμος 4224/2013²

5.1 Στόχος του ν.4224/2013

Ο Κώδικας Δεοντολογίας Ν. 4224/2013, όπως αναθεωρημένος ισχύει σύμφωνα με την υπ' αριθμόν 195/1/29.07.2016 απόφαση της Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (ΕΠΑΘ) της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), δεσμεύεται να βοηθήσει τους δανειολήπτες, που αποδεδειγμένα αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες, να βρουν λύση στη διαχείριση των δανείων τους σε καθυστέρηση, θεσπίστηκε από την Τράπεζα Ελλάδος ώστε να οριοθετήσει τον τρόπο με τον οποίο οι δανειολήπτες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην αποπληρωμή των δανείων τους και οι τράπεζες να μπορούν να συνεργάζονται αμοιβαία για την εξεύρεση κατάλληλης λύσης.

Ο κύριος στόχος είναι εξεύρεση της κατάλληλης λύσης, που δεν οδηγεί σε υπερχρέωση του δανειολήπτη, διασφαλίζει τη συμμόρφωση της Τράπεζας με τις εποπτικές της υποχρεώσεις, να παίρνει υπόψη την τρέχουσα αλλά και την μελλοντική ικανότητα αποπληρωμής του δανειολήπτη και φυσικά δεν αυξάνει τις πιθανές ζημιές για την Τράπεζα.

5.2 Σε ποιους απευθύνεται

Σε οφειλέτες/εγγυητές (αναφερόμενοι στο εξής ως «Δανειολήπτες»). Φυσικά Πρόσωπα/Επαγγελματίες και Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις που είτε αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες και αδυνατούν να τηρήσουν το πρόγραμμα αποπληρωμής των οφειλών τους είτε η μεταβολή της οικονομικής τους κατάστασης εκτιμάται ότι θα οδηγήσει άμεσα σε αδυναμία τήρησης των δανειακών τους υποχρεώσεων.

Στις λοιπές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην αποπληρωμή των οφειλών τους, η Τράπεζα παρέχει τη δυνατότητα επίλυσης καθυστερήσεων, στο πλαίσιο των Γενικών Αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας, με διαδικασίες οι οποίες δεν αποτελούν αντικείμενο του παρόντος. Ως Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις (αναφερόμενες στο εξής ως «Επιχειρήσεις») νοούνται τα Νομικά Πρόσωπα των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών κατά τα τελευταία 3 φορολογικά έτη δεν υπερέβη κατά μέσο όρο το ποσό του ενός εκατομμυρίου ευρώ (€1.000.000).

---

² <https://www.piraeusbank.gr>

5.3 Εξαιρέσεις

Από την εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας εξαιρούνται:

- Απαιτήσεις από συμβάσεις που έχουν καταγγελθεί πριν από την 01/01/2015.
- Απαιτήσεις έναντι δανειολήπτη που έχει υποβάλει αίτηση υπαγωγής στο Ν. 3869/2010 για την οποία έχει ορισθεί δικάσιμος.
- Απαιτήσεις έναντι δανειολήπτη κατά του οποίου τρίτοι πιστωτές έχουν κινήσει δικαστικές ενέργειες για την εξασφάλιση προς αυτούς χρεών ή έχει ήδη τεθεί σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

5.4 Τα οφέλη

Η συνεργασία Τράπεζας-δανειολήπτη επιτρέπει την έγκαιρη εξεύρεση της κατάλληλης λύσης, αφού πραγματοποιείται στο πλαίσιο κλίματος εμπιστοσύνης και ειλικρινούς ανταλλαγής πληροφοριών. Επίσης διασφαλίζεται η τήρηση των κανόνων διαφάνειας και η λεπτομερής ενημέρωση του δανειολήπτη.

Για την πρόταση ρύθμισης που υποβάλλεται σε δανειολήπτη φυσικό πρόσωπο λαμβάνεται υπόψη μεταξύ άλλων και το ελάχιστο επίπεδο των «Εύλογων Δαπανών Διαβίωσης». Σε περίπτωση συμφωνίας ρύθμισης στο παραπάνω πλαίσιο, επιτυγχάνεται η ομαλή αποπληρωμή των οφειλών, με ενδεχόμενο κατά περίπτωση τον περιορισμό του κόστους του δανείου για το δανειολήπτη και αποφεύγονται οι δικαστικές διενέξεις.

Η εφαρμογή της ΔΕΚ ολοκληρώνεται σε πέντε (5) στάδια

1^ο Επικοινωνία δανειολήπτη - Τράπεζας

2^ο Συγκέντρωση οικονομικών και άλλων πληροφοριών από το δανειολήπτη εντός προθεσμίας δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών από την παραλαβή της έγγραφης ειδοποίησης

3^ο Αξιολόγηση οικονομικών στοιχείων και συνολικής οικονομικής κατάστασης δανειολήπτη

4^ο Υποβολή προς το δανειολήπτη κατάλληλων προτάσεων λύσεων ρύθμισης ή οριστικής διευθέτησης των οφειλών του

5^ο Διαδικασία εξέτασης ένστασης δανειολήπτη

5.5 Συνεργάσιμος δανειολήπτης

Ένας δανειολήπτης, στο παραπάνω πλαίσιο συνεργασίας του με την Τράπεζα, χαρακτηρίζεται ως «Συνεργάσιμος» όταν τηρεί τις ακόλουθες γενικές αρχές συμπεριφοράς ως προς την Τράπεζα και ειδικότερα όταν:

- ❖ Παρέχει πλήρη και επικαιροποιημένα στοιχεία επικοινωνίας στην Τράπεζα [αριθμούς σταθερού, κινητού τηλεφώνου και τηλεομοιοτυπίας (fax), ηλεκτρονική διεύθυνση (email), διεύθυνση κατοικίας και εργασίας],
- ❖ Μεριμνά για τον ορισμό συγγενικού ή φιλικού προσώπου ως αντικλήτου επικοινωνίας για κάθε περίπτωση που ο ίδιος δεν είναι διαθέσιμος,
- ❖ Είναι διαθέσιμος σε επικοινωνία με την Τράπεζα ή με όποιον ενεργεί νομίμως για λογαριασμό της και ανταποκρίνεται με ειλικρίνεια και σαφήνεια σε κλήσεις και επιστολές εντός δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών,
- ❖ Γνωστοποιεί στην Τράπεζα με ειλικρίνεια πληροφορίες σχετικά με την τρέχουσα οικονομική του κατάσταση ή σχετικά με τη μεταβολή της οικονομικής του κατάστασης εντός δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών από την ημέρα μεταβολής της οικονομικής του κατάστασης ή εντός δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών από την ημέρα που θα του ζητηθούν ανάλογες πληροφορίες από την Τράπεζα ή από όποιον ενεργεί νομίμως για λογαριασμό της,
- ❖ Προβαίνει, αυτοπροσώπως ή διά του αντικλήτου του, σε πλήρη και ειλικρινή γνωστοποίηση πληροφοριών προς την Τράπεζα ή προς όποιον ενεργεί για λογαριασμό της, οι οποίες πληροφορίες θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη μελλοντική οικονομική του κατάσταση, εντός δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών από την ημέρα που θα περιέλθουν σε γνώση του [π.χ. πλήρωση προϋποθέσεων λήψης επιδόματος, εμφάνιση νέων περιουσιακών στοιχείων που θα περιέλθουν στην κυριότητά του (κληρονομιά κ.λπ.), απώλεια κυριότητας περιουσιακών στοιχείων, ανακοινώσεις απόλυσης, καταγγελίες μισθώσεων, εξαγορά ασφαλιστικών προϊόντων, κέρδη οποιασδήποτε μορφής κ.λπ.]
- ❖ Συναινεί σε διερεύνηση εναλλακτικής πρότασης αναδιάρθρωσης με την Τράπεζα ή όποιον ενεργεί νομίμως για λογαριασμό της, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Κώδικα Δεοντολογίας Ν. 4224/2013.

5.6 Μη συνεργάσιμος δανειολήπτης

Αν παρέλθουν από την πλευρά του δανειολήπτη άπρακτες οι οριζόμενες κατά το Στάδιο 2 και Στάδιο 4 της διαδικασίας προθεσμίες και εφόσον είναι φυσικό πρόσωπο, η Τράπεζα, εντός τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών από την παρέλευσή τους, προειδοποιητική επιστολή για το ενδεχόμενο και τις συνέπειες του χαρακτηρισμού σας ως «Μη συνεργάσιμου δανειολήπτη».

Η μη ανταπόκρισή εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών είτε ως προς την προσκόμιση των απαιτούμενων οικονομικών στοιχείων, είτε ως προς την αποδοχή της

πρότασης λύσης ρύθμισης/οριστικής διεύθετης με την Τράπεζα ή την υποβολή από μέρους του δανειολήπτη αντιπρότασης εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών, η άρνησή να συναινέσει σε οποιαδήποτε πρόταση, παρέχει στην Τράπεζα το δικαίωμα τον δανειολήπτη να τον κατηγοριοποιήσει ως «Μη Συνεργάσιμο Δανειολήπτη» και να ασκήσει όλα τα νόμιμα και συμβατικά της δικαιώματα για την είσπραξη των απαιτήσεών της.

Το φυσικό πρόσωπο, εντός 15 ημερολογιακών ημερών από την κατηγοριοποίησή ως «μη συνεργάσιμος δανειολήπτης», θα λάβει από την Τράπεζα έγγραφη ενημέρωση για το γεγονός της κατηγοριοποίησής και για τις ενέργειες στις οποίες προτίθεται να προβεί η Τράπεζα για την είσπραξη των απαιτήσεών της.

Όσο αναφορά την επιχείρηση, η παρέλευση των προβλεπομένων στο Στάδιο 2 και Στάδιο 4 προθεσμιών παρέχει στην Τράπεζα το δικαίωμα να την χαρακτηρίσει «Μη συνεργάσιμο δανειολήπτη», γνωστοποιώντας της το γεγονός της κατηγοριοποίησής της ακόμα και κατά το χρόνο καταγγελίας της σύμβασης.

Επισημαίνεται ότι η κατηγοριοποίησή ως «Μη συνεργάσιμου δανειολήπτη» συνεπάγεται τον κίνδυνο εκπλειστηριασμού της κύριας κατοικίας, καθώς και την εξαίρεσή από τις ευεργετικές διατάξεις του Ν. 3869/2010 ως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, για τη ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων.

6 Συμπεράσματα

Μετά την έναρξη της παγκόσμιας οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008, οι σοβαρές δημοσιονομικές ανισορροπίες και τα υψηλά φορτία χρέους της ελληνικής κυβέρνησης συνεχίστηκαν με βαθύτερη ύφεση, παρά τη βραδεία βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Την τελευταία δεκαετία σημειώθηκαν σημαντικές αυξήσεις του χρέους των καταναλωτών στις δυτικές χώρες, προκαλώντας ανησυχίες σχετικά με τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της. Από κοινωνικής απόψεως, η υπερβολική συσσώρευση χρεών που συνοδεύεται από περιορισμούς ρευστότητας των νοικοκυριών προκαλεί επιδείνωση της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας των νοικοκυριών, οδηγώντας έτσι βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα στον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια.

Δεδομένου ότι η Ελλάδα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει υψηλή ανεργία, είναι εύλογο ότι η οικονομική ανάκαμψη είναι η προτεραιότητά της. Τα μέτρα λιτότητας εν μέσω της ύφεσης είναι η λανθασμένη πολιτική. Έχουμε μάθει επίσης από το παρελθόν ότι εάν η ιδιωτική ζήτηση είναι αδύναμη, η δημόσια ζήτηση μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματικό υποκατάστατο. Εάν επιδιωχθεί και επιτευχθεί ανάκαμψη, τα έσοδα ενδέχεται να αυξηθούν και τα δημοσιονομικά ελλείμματα θα τείνουν να μειώνονται. Προς το παρόν μπορεί να υποστηριχθεί ότι αυτό που χρειάζονται οι οικονομίες είναι μεγαλύτερη έμφαση στην οικονομία της πλευράς της ζήτησης και στην οικονομική ανάπτυξη. Συνολικά, μια ισορροπημένη πολιτική έχει πολλά πλεονεκτήματα.

Στην Ελλάδα, η απότομη πιστωτική επέκταση στον τομέα των νοικοκυριών δεν αποτελεί από μόνη της αίτιο για την υπερχρέωση, αλλά έναν παράγοντα που δημιούργησε τις προϋποθέσεις ευθραυστότητας στους προϋπολογισμούς των νοικοκυριών. Είναι γεγονός ότι τα πιστωτικά ιδρύματα κατά τη δεκαετία που πέρασε, υπό το κλίμα της ευφορίας που προκαλούσαν οι υψηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας και των προσδοκιών που δημιουργούσε η ένταξη της χώρας στη Ζώνη του Ευρώ για συνθήκες ασφάλειας και σταθερότητας, προέβησαν σε χορηγήσεις δανείων ακόμα και στα χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια. Διαμορφώθηκαν έτσι, ήδη πριν

από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, οι συνθήκες αυξημένης χρηματοοικονομικής πίεσης σε πολλά νοικοκυριά.

Ο νόμος 3869/2010 θέλοντας να αντιμετωπίσει περιπτώσεις οφειλετών που βρίσκονται σε αδιέξοδο αλλά και σε απόγνωση λόγω της υπερχρέωσής τους, προσπαθεί να δώσει λύσεις σε ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα. Πέρα από την κοινωνική του λειτουργία έχει σαφώς και μακροοικονομικά χαρακτηριστικά, εφόσον συμβάλλει στην επανένταξη της οικονομικής ζωής ατόμων που είχαν περιθωριοποιηθεί λόγω των χρεών τους.

Το κράτος πρέπει να φροντίζει για την απόκτηση αλλά και τη διατήρηση της κατοικίας τους σε όσους κινδυνεύουν να την στερηθούν, δικαιώματα όπως η κατοικία, η υγεία, η εκπαίδευση, η ασφάλεια είναι πολύ σημαντικά για τους πολίτες ενός κράτους. Ωστόσο στα περίπου δέκα χρόνια που ίσχυσε ο Νόμος Κατσέλη, αναφέρουν τραπεζικές πηγές ότι προστατεύτηκε ένας ικανοποιητικός αριθμός ευπαθών δανειοληπτών, που είχαν πάρει δάνειο πριν την κρίση. Παρατηρήθηκαν όμως και καταχρήσεις, και ένας σημαντικός αριθμός δανειοληπτών επιδίωξε να κάνει χρήση των ευεργετικών διατάξεων του νόμου, όχι επειδή χρειαζόταν προστασία, αλλά κυρίως για να κωλυσιεργήσει, εκμεταλλευόμενος το γεγονός ότι η ολοκλήρωση της διαδικασίας δια της δικαστικής οδού απαιτούσε - και απαιτεί - σημαντικό χρονικό διάστημα.

7 Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσση

- Atkinson, A., McKay, S., Kempson, E. & Collard, S. (2006). Levels of Financial Capability in the UK: Results of a Baseline Survey. Prepared for the Financial Services Authority by Personal Finance Research Centre University of Bristol. *Financial Services Authority*, 40.
- Baltas, N. (2013). The Greek financial crisis and the outlook of the Greek economy. *Journal of Economic Asymmetries*, 10(1): 32-37.
- Ferreira, A. (2000). *Household over-indebtedness*. Report to the Economic and Social Committee, European Communities, Brussels.
- Kempson, E., McKay, S. & Willitts, M. (2004). Characteristics of families in debt and the nature of indebtedness. *Research Report*, 211.
- Kollintzas, T., Papageorgiou, D. & Vassilatos, V. (2012). An Explanation of the Greek Crisis: The Insiders – Outsiders Society. *CERP Discussion Papers*, 8996.
- Kondonassis, A.J. (2012). Recessions, Budget Deficits and Austerity: on the USA and European Economies. *European Research Studies*, Volume XV, Issue (3),
- Lopes, C.A. & Frade, C. (2012). The way into bankruptcy: Market anomie and sacrifice among Portuguese consumers. *Journal of Consumer Policy*, 35
- Lusardi, A. & Tufano, P. (2009). Debt literacy, financial experience and over indebtedness. *National Bureau of Economic Research*, 14808
- Meier, S. & Sprenger, C. (2009). Present-biased preferences and credit card borrowing. *Institute for the Study of labor (IZA)*, 4198.

Ελληνόγλωσση

Γαλανοπούλου – Μητροπούλου, Α. (2011). *Υπερχρεωμένα Νοικοκυριά. Νομική αντιμετώπιση*. Β΄ Έκδοση. Αθήνα: Σάκκουλας.

ΙΝΕ ΓΣΕΕ (2017). *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση. Ετήσια Έκθεση 2017*. Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ.

Μαρσέλλου, Αι. & Μπασιάκος, Γ. (2013). Υπερχρεωμένα νοικοκυριά και ελληνική οικονομία. *Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών εξελίξεων*, 10.

Μουρμούρας, Ι.Α. (2015). *Η Διπλή Κρίση Δημόσιου Χρέους-Τραπεζών Τόμος Α΄. Β΄ έκδοση*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος

Νόμος 3869/2010 «Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 130/Α΄/3.8.2010

Νόμος 4161/2013 «Πρόγραμμα διευκόλυνσης για ενήμερους δανειολήπτες, τροποποιήσεις στο ν. 3869/2010 και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 143/14.6.2013

Νόμος 4336/2015 «Επείγουσες ρυθμίσεις για την εφαρμογή της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 152/Α΄/20.11.2015

Νόμος 4549/2018 «Διατάξεις για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων – Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2019-2022 και λοιπές διατάξεις». ΦΕΚ 105/Α΄/14.06.2018

Νόμος 4605/2019 «Πρόγραμμα Επιδότησης Αποπληρωμής Στεγαστικών και Επιχειρηματικών Δανείων με Υποθήκη σε Κύρια Κατοικία» ΦΕΚ Α΄ 52/01.04.2019

Διαδίκτυο

Γλυκού Χ.(2020). Προστασία πρώτης κατοικίας: Νόμος 4605/2019 και νέο πρόγραμμα υποστήριξης δανειοληπτών. Accessed https://www.lawspot.gr/nomika-blogs/hristina_glykoy/prostasia-protis-katoikias-nomos-4605-2019-kai-neo-programma

ΕΚΠΟΙΖΩ (2012). Η υπερχρέωση των ελληνικών νοικοκυριών: Καταγραφή του προβλήματος.
https://www.ekpizo.gr/sites/default/files/pictures/2011-2012_απολογισμός.pdf

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2000). Accessed
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/statinf0005el.pdf>

Παπανδρόπουλος Α.Χ. (2020). Η ξεχασμένη κρίση του 2008. Accessed
<https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/2005046/h-xehasmenh-krish-toy-2008.html>

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ (2013). Υπερχρεωμένα νοικοκυριά και Ελληνική οικονομία. Accessed <https://ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2015/05/Report-10.pdf>

T.N.Π Nomos, https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/nomos_frame.html

Τράπεζα Πειραιώς (2020). Accessed <https://www.piraeusbank.gr/el/idiwtes>

Council of Europe (2017). Recommendation CM/Rec(2007) of the Committee of Ministers to member states on good administration. Accessed
<https://rm.coe.int/16807096b9>

European Commission (2008). “Towards a common operational European definition of over-indebtedness”, Directorate General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities Unit E2. European Commission (2010). “Over-indebtedness: New evidence from the EU-SILC

Eurostat (2009). GDP per inhabitant in purchasing power standards - GDP per inhabitant in the Member States ranged from 41% to 276% of the EU27 average in 2008. Accessed
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STAT_09_182

European Commission (2012). The Second Economic Adjustment Programme for Greece First Review Director General Economic and Financial Affairs, November. Accessed
https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp123_en.pdf

Jovanovic, M.N. (2012). Towards the 20th anniversary party of the Eurozone: will it be sumptuous or meagre? Accessed

https://www.researchgate.net/publication/290808359_Towards_the_20th_anniversary_party_of_the_Eurozone_will_it_be_sumptuous_or_meagre

Kempson, E. (2002). Over-indebtedness in Britain. A report to the Department of Trade and Industry. http://www.pfrc.bris.ac.uk/Reports/Overindebtedness_Britain.pdf

Sullivan, T.A., Warren, E. & Westbrook, J.L. (2000). The Fragile Middle Class: Americans in Debt. Accessed

<https://search.proquest.com/openview/ba2d280766367a1c9693e9e2408de204/1?pq-origsite=gscholar&cbl=38873>

The Wall Street Journal (2015). Euro Summit. Accessed online.wsj.com/public/resources/documents/eurosummit.pdf

Τζώρτζη, Ε. (2019). Πέφτει το οχυρό του νόμου Κατσέλη. Accessed <https://www.kathimerini.gr/1045885/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/peftei-to-oxyro-toy-nomoy-katselh>

Warren, E. (2007). The new Economics of the middle class: Why making ends meet has gotten harder. Accessed <https://mronline.org/wp-content/uploads/2017/12/051007testew.pdf>